ȘTEFAN CEL TÎNĂR

2254

[PERSOANELE].

ȘTEFAN. Nestatornic, de-o beție tristă, nobil în fundul inimei, dar abru- 23r
tizat prin pasiune, c-un mare fond de grandoare concentrat [1] în unele momente, altfel meschin, caracter melancolic sanguinic (Oacheș).

ARBORE. Sever, contrastat din mari speranțe în viitor — mari suveniri din trecut, și cu toate astea scepticist prin meschinătatea [2] curtizanilor ce-l incongioară și-l amețesc pe Ștefan cel Tînăr. El e sufletul rămas încă pe pămînt a lui Ștefan cel Mare, e suvenirea lui vie încă, e omul ce l-a văzut pe leul murind, i-a strîns mîna eroului în război, e ca un sînt care-n visul tinereților lui a văzut pe asprul și bătrînul Dumnezeu. Mîndru și mare față cu Domnitorul (Posa-Essex). Disprețuitor sublim față cu curtizanii (Alb) [3].

MIRA. Fată palidă și lunatecă, cu inima la început rece ca [a] unei vergine ce-a visat cerul. E personificarea unei rugăciuni melancolice care nu se știe cum de rătăcește pe pămînt cînd nimica din ea nu se pare a fi a pămîntului. Nu are neci durere, neci bucurie, ci [e] învelită ca un mister în norul ei de malancolie, e cu inima nedesteptată și, deși e să se cunune cu Maio, ea-i spune lui că nu-l iubește (Blondă).

MAIO [4]. Poet-înger, frumos, iubește pe Mira, dar amorul lui e acela a disperării și a sufletului zdrobit, căci știe că Mira, deși va fi soția lui, dar nu-l iubește. Dar vrea să fie sclavul visurilor și a capriciilor ei, să trăiască numai pentru că trăiește ea; nu cere nimic, neci amor, neci compătimire, nu cere să cugete la el, numai să-i permită ca să fie reflectul unui surîs a buzelor sale, unei raze a ochilor ei. Dar, deși aceste visării sînt palide, dar amorul lui nu e palid, e un amor de arab, arzător, de foc, care contrastă mult cu ființa lui angelică (Blond) [5].

PETRU MAJĂ. Pasiune italiană, visurile sale sînt de foc, și cînd sînt palide sînt ca flacăra ce se stinge [6], dar amorul lui pentru Mira e contrariul amorului lui Maio, angelic, curat ceresc. Are un mare [7] fond de forță în sufletul lui care-i lipsește lui Maio (Păr castaniu, ochii caprii).

1. *deasupra lui* dar numai [în unele momente] *șters* 2. *după* lingu[șirea] *sau* lingu[șirile] *șters* 3. *deasupra lui* Gri *șters*: *amplasat, în ms., după* Dumnezeu, *dar ce urmează a fost adăugat* 4. *în ms., aici ca și în multe alte locuri,* MAJO, *grafie care alternează cu* Maio, *unde* i *reprezintă pronunțarea reală și pe care o generalizăm* 5. *urmează, intercalată între rînduri, o schiță de replică nelocalizabilă* și eu mă (smulg) rump din mine *apoi* Eu m-am smuls pe mine însumi din inima mea / Și singura-mi iubire e țara mea *(apart)* și tu 6. *inițial* sînt flăcări palide 7. *supraintercalat*

SCENA 1

ARBORE, MAIO

MAIO

Cum vă spuneam, portare ... din ce în ce mai trist, mai [8] bolnav ... Aiurează şi mereu aiurează.

ARB[ORE]

Aiurează...

MAIO

Veghez asupra lui ... voi să-i surprind o cugetare care să-mi esplice starea în care se află ... nimica. Bea [9] mai mult şi vorbeşte mai puţin ... iată [10] tot. Bea el şi-nainte, dar acuma ... Am cercat să-i înseninez cugetele prin cîntec ... dar cîntecul cel mai vesel îl pune pe gînduri ... cîntecele triste îi fac plăcere, însă eu nu le cînt, pentru că-l adîncesc din ce în ce mai mult în răul ce l-a coprins.

ARBORE

Sărman copil!

MAIO

Da, sărman şi copil totodată! O, boierii cei tineri ... pare că l-ar fi prins cu lanţuri de fier în vîrtejul desfrînărilor lor ... şi-apoi vorbesc ... şoptesc ... îl umplu de nencredere ... Nu ştiu zău de unde-or fi-nvăţat boierii cei tineri obiceiurile faţarnice ... Cei bătrîni era altfel.

ARB[ORE]

Şi n-ai putut afla...

MAIO

Afla, nu! Ghici, poate. În apropiere de-aicea, pe malurile mării...

ARB[ORE]

Cum?

MAIO

Pe malurile mării se zice c-ar fi o cetăţuie neagră ... N-am văzut-o ... De cînd a fost pe-acolo se ştie c-a căzut [11] într-un fel de nebunie întunecată şi tăcută. Alţii spun cumcă moşu-său Petru Rareş s-ar fi tăvălind pe-aicea în straie rupte de pescar ... c-ar fi pusnicind pin nişte ruine, c-ar fi îmblînd noaptea cu vrăji pe ţărmii mării ... Mai ştii! Om învăţat, Petru Rareş ... Poate că toate, cetăţuia şi locuitoarea ei, nu sînt decît vrăji de-ale lui, închegări ale văzduhului....

ARB[ORE]

„Şi locuitoarea ei" zici tu, Maio?

MAIO

Da! Se zice că-i albă şi frumoasă ca o zi cu soare...Ştiu eu? ... Cînd am auzit vorbindu-se de dînsa...am gîndit ...

ARB[ORE]

„Am gîndit"...Ai gîndit la Mira, ştiu ... Dar acuma nu-i vremea de-a ne gîndi la femei...fie aceea pînă şi fata mea ... Tu zici că el e aproape de nebunie... Beţia şi jocul ... desfrînăciunea! Da, acestea-l înnebunesc pe om ... Dar nu e vorba de-asta, el trebui scăpat ... scăpat pentru că Moldova trebuie mîntuită. Cu-ncetul începem a fi slugile leşilor ... măduva se usucă în puiul de leu şi mintea se turbură în creierii săi ... A intrat veninul necrezării în inima lui şi a muşcat-o, încît trebuie să turbe de nu vom [12] arde rana ... arde cu mustrări

8. *după* din ce în ce ma[i] *şters* 9. *după* Vorb[eşte] *şters* 10. *după* poate ca *şters* 11. *inițial* se zice c-a căzut 12. *după* va *şters*

şi cu aduceri aminte ... *(cugetînd)* [13] Un cap de va cădea începutul e făcut ... celelalte urmează ... Ce alunecoasă e poteca răului! *(tare)* Maio!

MAIO

Portare!

ARB[ORE]

Tu zici că-n curtea cea [14] neagră pe ţărmurii mărei, acolo petrece gîndirea lui.

MAIO

Se vede. Altfel neci gîndirea lui n-ar fi neagră şi-mpietrită ... De ar fi aceea o femeie sîntă şi frumoasă, care să-l poată face fericit şi virtuos ... De-ar fi ... am cugetat adeseori ... un înger ... îngerul de pază al Moldovei ... Ce vrei, portare!... Poate că l-am face fericit încă pe acest Domn în care sămînţa bunului e aşa de bogată, căci răutatea lui nu e decît întîmplătoare. De vom depărta cauza răului, răul ar lipsi.

ARB[ORE]

Taci, copilul meu! Îmi faci rău. Ce e o femeie pentru-un om desfrînat... o gură mai mult în nopţile lui de veselie ... o faţă mai mult între zecele de feţe pe cari el le-a murdărit cu sărutările lui! ... D-zeul meu! ... l-am crescut ca pe copilul meu, am sămănat în el tot ce sufletul meu are mai sînt şi mai mare, şi cu toate astea ...

MAIO

Şi cu toate astea bradul a crescut strîmb vrei să zici. Daca furtuna cuvintelor tele nu-l va îndrepta, nu-l va îndrepta neci suflarea cea dulce şi mirositoare a unei femei ... Eu, dimpotrivă, am să-ncerc a [15] împrospăta ş-a idealiza în el ideea acelei femei ... Am scris un cîntec ş-am să-l cînt azi la ospăţ ... Prin visăriile vinului voi deştepta visul cel frumos al acelei femei albe ... Ea-l va însufleţi, îl va-ntoarce ... De nu, nu strică!

ARB[ORE]

„Ea-l va întoarce!" ...Şi ştii tu cine-i acea femeie pe care vrai s-o scufunzi în inima lui cea barbară care-a uitat demult a iubi? Ştii tu cine e? ... Fiica mea cea bolnavă, pe care am adus-o aicea să facă băi de mare [16], pentru că-i bolnavă. Ştii tu a cui e acel cuib de piatră ce stă risipit, cu ochi mici şi negri [17], pintre // stîncile sfărmate? E cetăţuia din care vegheam ca un vultur asupra *62v*
Mărei Negre cînd, pe vremea lui Ştefan, D-zeu să-l pomenească, turcii luase Chilia şi Cetatea Albă. Ai privit şi tu prea adînc în ochii sărmanei mele fete ... dar, în orce caz, mai bine e să fie nevasta ta, a unui visător, decît ţiitoarea unui desfrînat ... căci nu mă îndoiesc ... el va urmări şi se va folosi de cel întîi prilej ca să puie mîna pe ea ... s-o răpească. O! însă or fi şi făcut socoteala fără mine ... nu ştie că leul bătrîn veghează în noaptea lui şi va sfîşia cu ghearele pe oricine care-ar vrea să-i răpească puiul din cuibul lui de stînci! ...

MAIO

Mira! Ea ... O, arhanghel frumos al cerului ... tu eşti aceea ce visezi asupra mărei ... tu! ... O, cine a ştiut! Şi eu săpam pieirea ta ... Tot bolnavă e, părinte?

ARB[ORE]

Bolnavă ... adică palidă ca peretele ... visătoare ... mai ştiu eu cîte-i lipsesc? Eu n-o pot înţelege ... Eu, care n-am văzut decît ochii plini de groază şi roşii a duşmanilor murinzi în războaie, nu pot să-nţeleg ochii ei cei înfundaţi şi plînşi ... Eu, care n-am privit decît feţele învineţite de moarte, cum pot înţelege paloarea gingaşă a unei fete în anii de dor ... Tu poate că-i înţelege-o mai bine! Apoi moşia e mai mult decît copilul ... Şi simt trebuinţa unui ginere care s-o-ngrijească mai mult decît mine, căci cu ochii o văd topindu-se şi nu ştiu de ce se topeşte [18].

13. *supraintercalat* 14. *supraintercalat* 15. *modificat din* a-l 16. *inițial* să se sc[alde în mare] 17. şi negri *supraintercalat* 18. *inițial* şi nu ştiu ce-i lipseşte

MAIO

Ce-i lipsește? ... Iubire!

ARB[ORE]

Iubire! Milă de la părinți! Eu ... eu nu-nțeleg asta ... Sufletul meu e aspru ca piatra și ca fierul. Și cu toate astea, cînd îmi închipuiesc că ar fi cu putință s-o țin moartă în brațele mele uscate și bătrîne, un fel de gîndire neagră și cumplită se furișează în mintea mea. Gîndire nebună și înfricoșată ... Aș nebuni Maio — citu-s de bătrîn! La miezul nopții vino la castel, acolo am invitat pe-un episcop care vă va cununa, căci trebuie să fie cununată ... căci în orice caz e mai bine să-și [i]a un bărbat tînăr decît numai un tată bătrîn de apărător.

MAIO

Mira a mea ... a mea!

ARB[ORE]

Cît despre Domn ... el trebuie or îndreptat ... or (în cazul cel mai rău) răsturnat! Petru Rareș rătăcește pe-aici ... e om înțelept și adînc ... inimă mare și cu iubire de țară, apoi sîngele lui e tot așa curat din vinele lui Ștefan Vodă cel Mare cît și-a Măriei Sale Ștefăniță! ... Starețul [19] cel bătrîn care e la mine mi-a arătat toate hrisoavele lui Ștefan care se ating de nașterea și rubedenia adevărată a lui Rareș. Venite aceste hrisoave naintea Dreptății, ele ar putea să turbure și să frămînte țara. Vodă trebuie să se-ndrepte or să cadă, una din două! ... ... Iată-l! ... Depărtează-te!

(MAIO iese încet și uitîndu-se la el cu compătimire)

SCENA A II[-A]

(ȘTEFĂNIȚĂ intră adîncit în cugetări și visător)

ȘT[EFĂNIȚĂ]

(pentru sine)

Văzut-am rătăcind căprioarele prin codrii [20] Livanului ... sprintene și cu ochii lucitori ... văzut-am fetele cu [21] snopuri de grîu aurit chicotind prin lanurile pe jumătate secerate ... am rîs, dar prin verdeața întunecoasă a codrilor de fag am zărit cerbul alb al Doamnei ... ochii lui era obosiți și genunchii [22] căzură ca frînți în iarba răcoare ... văzutu-l-am și m-am întors în cetatea de marmură din vîrful Sionului, rupt-am de pe mine hainele de aur și le-am aruncat pe ele ... iar chitera [23] mea de aur am zdrobit-o de stîlpii de marmură a bisericei. Răsuna biserica luminată de făclii de ceară albă, numai sufletul meu era mut și sterp și turbăciunea cruntă rînjea [24] din fundul gîndirilor mele. Solomoane, împărat al iudeilor! Tu, înțelept, muiai degetele tale molatece în sunetele sfinte a arfei lui Dumnezeu și coardele sale [de] aur lăudau pre Domnul ... Ce-ți păsa ție de femei cînd în inima ta domnea Împăratul împăraților, îmbrăcat cu hlamidă de lumină albă, coronat cu coroană de sori! ... Eu ... în inima mea o femeie a intrat atuncea
63r cînd credeam că nu mai pot iubi ... o femeie ... o sîntă ... // știu eu? ... poate o vrajă! O femeie mi-a întors cugetele și m-a făcut să uit că-s Domn! Gîndiri molatece și nebunești, o nepăsare desperată pentru toată lumea ... iată sufletul meu înnoptat! Solomoane! Pe tine nu te-a-nnebunit o sută ale tale, pe mine mă tîmpește închipuirea uneia numai ... care nu-i a mea. Cine-i ea? Cine poate fi? Știu eu? Voi eu s-o știu? ... Lucrul ce mă omoară e că nu-i a mea! ... Blondă ... ca Nordul ... frumoasă ca icoana cea sfîntă a Fecioarei Mariei [25]!

63r Pentru scena dintre ARBORE și ȘTEFAN

[ARBORE]

D[umne]zeu este în inima omului.

*

M[ăria] Ta, fii român!

*

M[ăria] Ta, urăști străinii!

19. *după* (Episcopul) 20. *după* cedrii *șters* 21. *după* roșii *șters* 22. *după* pici[oarele] *șters* 23. *după* (arfa) 24. *după* (rîdea) 25. *inițial* albă ca icoana cea sfîntă a Nepătatei

[ȘTEFAN]

prin lege eu duc lumea la fericire!

[ARBORE]

— Vis.

. . . . . nu fericită ..... *mare.*

*

[ȘTEFAN] *21r*

〈Părinte!

[ARBORE]

Doamne ... Fiul meu! Te numesc fiul meu! Nu te-am crescut eu? Nu te-a purtat brațele ce te string?

[ȘTEFAN]

Părinte, sînt pe calea mărirei. Astăzi Cîrje〉

*

[ȘTEFAN]

〈Aici, portare?

[ARBORE]

Nu mă așteptați, Doamne.

[ȘTEFAN]

Nu știam ...〉

[ARBORE]

Mă-nchin M[ăriei] Tale! *16r*

[ȘTEFAN]

O, vornice, aici!

[ARBORE]

Nu trebui să-l urmeze [26] pe cel mare cei mici?

[ȘTEFAN]

E glumă?

[ARBORE]

Nu, se vede!

[ȘTEFAN]

Ei bine, ce-ai venit [27]?
Suceava îți e locul, de ce o-ai părăsit?

[ARBORE]

Doamne [28], mă duc!

[ȘTEFAN]

Stăi!

[ARBORE]

Însă ...

[ȘTEFAN]

O voi!

[ARBORE]

O vrei, atunci ...
Și mai puțin voi sta eu ... căci nu știu de porunci.

26. *inițial* Urmează *apoi* Cum trebui să urmeze 27. *inițial* Ei bine dar, ce cați? 28. *după* Mă duc *șters*

[ȘTEFAN]

Te rog!

[ARBORE]

Lucrul se schimbă [29].

★

[ȘTEFAN]

Nu te-așteptam, portare [30].

[ARBORE]

Nu m-așteptați, ei bine,
Gîndiți că vin aicea [31] cum vestea rea vă vine,
E totuna, o, Doamne!

[ȘTEFAN]

Ce vînt te-aduce dară?

[ARBORE]

Vîntul de iarnă, Doamne, căci [32] cel de primăvară,
Acesta pentru mine de mult nu mai există;
M-aduce nebunia și bătrînețea tristă.
Așa e bătrînețea, e plină de venin
Și ce face cel tînăr nu place la bătrîn.

[ȘTEFAN]

Portare al Sucevei, oare nu s-ar putea
Ca să lăsați domnia numai pe seama mea [33]?
În veci trebuie oare să fiu al vostru sclav [34]?
Bărbatul e cu minte ... bătrînii-s cu năravi!

[ARBORE]

Doamne, mă due!

[ȘTEFAN]

Stai!

[ARBORE]

Însă ...

[ȘTEFAN]

O voi.

[ARBORE]

De vreți voi sta,
Dar n-oi vorbi nimica. Nu vă voi supăra.
Eu v-am fost ca un tată ..., eu v-am ținut în brață,
Eu v-am iubit ca ochii, ca țara, ca viața.
Și cu povești bătrîne v-am îndulcit junia.
Eu, Arbore, portarul ... Dar omul în Domnie [35]
Se schimbă. Nu întreabă de cel bătrîn de zile,
Căci la bătrîni e slab capul, gîndirile copile.
Sîntem ca pleava stearpă, sîntem frunze uscate
Pe care vîntul vieței spre moarte le tot bate.
Ce știm noi? — Voi trimiteți la regele polon
Ca el să se unească cu toții la un loc
Să dați la turci războaie ... Și Cârje cel cu minte
Cu leșii, cu maghiarii vă țese legăminte [36].
Și toate astea, Doamne, duc țara la sicriu.
Eu ... nu trebuie s-o apăr ... eu nu trebui s-o știu.

★

29. *urmează o linie despărțitoare, care marchează o schimbare de orientare în redactarea scenei* 30. *deasupra lui* vornice *șters* 31. *inițial* Gîndiți că vin la Tulce: *modificarea făcută ulterior cu creion negru* 32. *deasupra lui* nu *șters* 33. *inițial* Ca să lăsați moșia numai pe mîna mea 34. *modificat din* slav 35. *inițial* Dar astăzi în Domnie 36. *ultimele 4 versuri, de la* Voi trimiteți, *puse între paranteze*

[ȘTEFAN]

am ridicat biserica...mă lupt pentru Cruce... sînt creștin și pînă cînd voi domni Crucea va fi 295r
mireasa și doamna mea — ei i-am închinat faptele mele și isteția minței, tăria brațului meu.

[ARBORE]

Numai iubirea inimei nu! — Dovedește asta viața voastră fără [37] frîu, bețiile voastre fără margine, slugile voastre fără de lege. M[ăria] Ta, Dumnezeu este în inima omului. Inima sîntă și cugetul curat. Nu stă mărirea în aur și mătase. Aurul și mătasea pot [38] fi veșmintele unui corp mort ca și a unui suflet mort — nu stă mărirea lui Dumnezeu în biserici mari și mîndre, ci în mulțimea inimelor și-n fericirea oamenilor peste cari el domnește. Cu cît mai multe suflete sînt ale lui cu-atîta mai mare este el — el, izvorul sufletelor, izvorul vieței. Ce-i folosește cerului că apărați, cercați a apăra de pieire oameni și legi ce se numesc, numai se numesc, creștine, cît faptele lor nu cunosc frăția, nu cunosc dreptatea și-l batjocoresc pre el.

★

[ȘTEFAN]

E grea cimilitura, prea grea, jupîn portare! 16r
O, țara toată [39] știe și voi să nu știți oare
Că apăr Crucea sîntă ... Crucea plină de rază?
Ea-i Doamnă peste mine ..., e Doamnă și mireasă
Fapta și isteția, braț de putere plin
La sînta Cruce toate, cu toate le închin.
Eu risipesc averea zidind altare sînte.

[ARBORE]

Voi puneți cruce stearpă pe-a patriei morminte [40].
Cumplit se-ntoarce roata pe lumea grea de vină
Și mintea n-are raze și ochii n-au lumină.
O! Dumnezeu vă bate cu ochi ce nu mai vede [41],
Căci voi rîdeți de dînsul. Cum puteți oare crede
Că el are nevoie [42] de aur și avere!
O inimă el cată, un suflet el vă cere,
Și voi îi dați biserici, dați aur și mătase
Cînd de al [43] vostru aur lui prea puțin îi pasă.
Și mintea cea curată și cugetul cel sînt 16v
E tot ce cere Domnul la oameni pe pămînt.
În inimi șade crucea, în inimi Dumnezeu [44]
Și cumcă-al vostru suflet nu-l pot numi al său
Dovadă e viața cea fără frîu și țintă.
Noaptea voastră vă ride, ziua voastră vă cîntă.
Mătase, aur, inul de-argint țesut din tort
Pot să îmbrace bine un corp și-un suflet mort.
Pe cînd Moldova plînge bătută de argați
Năimiți de voi anume ... voi rîdeți și visați.
Și-afară de Moldova mai sînt și alte țeri,
Surori a țerei noastre ce, stinse de dureri,
Se zbat sub biciul celor cu care voi dați mîna
Ca să zdrobiți pe turcul cu dînșii împreună.
Creștini își zic aciia, dar, mai păgîni ca turcii,
Vînd robi pe bieții oameni — și pun în vîrful furcii
Pe orcine din oameni care le-ar spune: stați,
Acești sărmani sînt oameni, *ca oameni* vă sînt frați.
Astfel stă [45] scris în legea cea sînt-a lui Cristos?
Turcu-i mult mai detreabă, mai blînd, mai omenos,
Litvanul este lacom ... Maghiarul e avan
Tătaru-i făr' de lege, polonul e viclean.
Turcul e drept ca legea, firea [46] lui e adîncă
Inima lui e bună, vorba lui e[ste] stîncă ...

37. *după* desfri[nată] *șters* 38. *după* sînt veșmintele *șters* 39. *deasupra lui* -ntreagă *șters* 40. *inițial* pe-a țărei reci morminte 41. *inițial* cu-orbire grea și neagră 42. *supraintercalat* 43. *modificat din* de-al 44. *modificat din* Dumnezeul 45. *deasupra lui* e *șters* 46. *după* se ține de cuvînt *șters*

Mai bine-n loc de-a ține cu regii cei tirani
Ați trece în[47] Ardealul robit[48] de zeci de ani
Și craiului d-acolo să[49]-i dați un crunt război[50],
Să dezrobiți un popol cu lege, grai ca noi[51].
21r În loc de-a fi polonul cap oștilor creștine
Fiți voi, Domnul Moldovei[52]! În loc de-a fi în fine
Polonia regina-ntîmplărilor mărețe[53]
Războiului[54] de cruce, a luptelor semețe,
Moldova putea bine să ție pe-a sa frunte
Diadema-i eternă ... și flamura cea cruntă[55]
S-o nalțe pentru lege, iar sabia sa lată,
Întinsă, să arate izbînda lăudată.

[ȘTEFAN]

Moldova este mică.

[ARBORE]

Moldova este mare.
16v De unde Tisa[56] mîndră prin stîncile-i tresare
Pîn-unde-aruncă valuri întunecata mare
E-un popol! *numai unul*! Și-o limbă — numai una!
Pe oamenii aceștia pe toți [i]i împreună,
Fă taurul Moldovei să poarte cu mîndrie
Pe frunte-i trei coroane ... și-o singură Domnie
Să-ntindă cu[57] putere aripele-i de fier
Din Dunărea cea caldă în Nistrul cel de ger.
21r De unde Tisa mîndră prin stîncele-i tresare
Pîn-unde sparge valuri marea de țărmul său .
E un popor ... o limbă ... un singur Dumnezeu[58].
Fă taurul Moldovei pe fruntea lui să poarte[59]
Coroane trei ..., și-n dușmani să ducă crunta moarte!

[ȘTEFAN]

Pentru astfel de fapte[60] și legături mărețe
Trebuiesc brațe falnici și frunți de bătrînețe
Cu-argint încununate ... nu cu ... Nu știu cum nu-nțelegi
Că pentru-astfel [de] lucruri un cap trebui s-alegi
Astfel ... cum în Moldova cu greu cred că esistă.

[ARBORE]

Ca flamura cea neagră gîndirea vă e tristă.
(după o pauză)
Un singur lucru-acuma la Dumnezeu aș cere,
Ca să mă-nvețe-o vrajă, să-mi deie [o] putere
Să pot descrie vouă al vieței mele vis
Și-ntreaga vecinicie din sufletu-mi închis.
Visarea[61] mea cernită întoarce cîteodată
A vremei uriașe înfricoșată roată,
Cu secolii săi palizi, cu stinsele-i popoare
Ce-nchinau idoli monștri și le zideau altare[62].
Cînd sufletu-mi e[-o] noapte[63] bătrînă și tăcută,
Cu codrii săi de[64] secoli

47. *modificat din* trece-n 48. *după* cel *șters* 49. *după* ați da voi *șters* 50. *acest vers* Și craiului de-acolo ați da voi crunt război, *este scris deasupra altuia, abandonat:* Ardealul care plînge cu-a lui robit popor 51. *inițial* de-o lege,-un grai cu noi 52. *inițial* Fiți voi, mărite Doamne 53. *inițial* Polonia, regină a luptei pentru cruce *apoi* a luptelor prea sînte 54. *după* Războaielor *șters* 55. *inițial* și flamura c-o mînă; *în susul din stînga a paginii, răzlețit* Ca flamura cea neagră 56. *inițial* De-acolo unde Tisa 57. *inițial* Să-ntindă [a] ei aripi 58. *versiunea ulterioară, de pe* 63v *este pregătită încă de aici prin remanierea versurilor 91—92 care apar ca*

Pîn-unde ⟨-aruncă⟩ sparge marea de țărmul său
E *un* popor! o limbă! un singur Dumnezeu

notate însă în ordine inversă 59. *inițial* să poarte [pe-a sa frunte] 60. *deasupra lui* de purt[ări] *șters* 61. *în ms. cu literă mică; inițial* În lunga mea visare 62. *ultimele 4 versuri sînt încadrate într-un dreptunghi* 63. *modificat din* noaptea 64. *după* (de ani)

[ARBORE]

Mă-nchin M[ăriei] Tale !

ŞT[EFAN]

Portare, voi aici !

ARB[ORE]

Nu trebuie să-l urmeze pe cel mare cei mici ?

ŞT[EFAN]

(contrariat)

Nu te-aşteptam, portare ?

ARB[ORE]

Nu m-aşteptaţi ! Ei bine,
Gîndiţi că viu aicea cum vestea rea vă vine
E totuna, o, Doamne !

ŞT[EFAN]

Ce vînt te-aduce dară ?

ARB[ORE]

Vîntul de iarnă, Doamne, căci cel de primăvară,
Acela pentru mine de mult nu mai esistă.
M-aduce cerbicia şi bătrîneţea tristă,
Aşa e bătrîneţa ... e plină de venin
Şi ce face cel tînăr nu place la bătrîn.

ŞT[EFAN]

Portare al Sucevei, oare nu s-ar putea
Ca să lăsaţi domnia numai pe seama mea ?
În veci trebuie oare să fiu al vostru slav ?
Bărbatu-a fost cu minte ... bătrînu-i cu nărav !

ARB[ORE]

Doamne, mă duc !

ŞT[EFAN]

Stai.

ARB[ORE]

Însă ! ...

ŞT[EFAN]

O voi.

ARB[ORE]

De vreţi voi sta,
Dar n-oi vorbi nimica, nu vă voi supăra
Ce sîntem noi bătrînii ? ... [65]
Că v-am fost ca un tată, că v-am ţinut în braţe,
Că v-am iubit ca ochii din cap, ce însemnează ?

ŞT[EFAN]

Că *m-ai* iubit ... *(în sine)* Dar astăzi ?

ARB[ORE]

V-am îndulcit junia
Eu, Arbore portarul ... Dar omul în domnie
Se schimbă. Nu întreabă de cel bătrîn de zile,
Căci capu-i slab la dînşii, gîndirile-s copile,

65. *după versul* Cine ne băga-n seamă ... la cei bătrîni de zile *şters ;* Cine ne bagă-n seamă *figurează, ca segment răzleţ, pe* **16r**, *în dreptul variantei iniţiale dar neintegrat în ea*

Sîntem ca pleava stearpă, sîntem frunze uscate
Pe care vîntul vieţei spre moarte le tot bate.
Ce ştim noi? ... *(provocător)* Voi trimiteţi la regele polon
Ca el să se unească cu toţii la un loc,
Să daţi la turci războaie ... şi Cârje cel cu minte
Cu turcii, cu maghiarii vă ţese legăminte.
Şi toate astea, Doamne, duc ţara la sicriu.
Eu ... nu trebui s-o apăr ... eu, nu trebui s-o ştiu?

ŞT[EFAN]
(supărat)

E grea cimilitura, prea grea, jupîn portare,
O, ţara toată ştie [66] şi voi să nu ştiţi oare
63v Că apăr crucea sîntă, crucea plină de raze.
M-am lepădat de lume ... Ea-i sînta mea mireasă.

ARB[ORE]

V-aţi lepădat de lume?

ŞT[EFAN]

Braţu-mi de forţă plin
La sînta Cruce ... Doamnei, miresei le închin...
Eu risipesc averea zidind altare sînte!

ARB[ORE]

Voi puneţi cruce stearpă pe-a patriei morminte.
Dovada vi-i viaţa cea fără friu şi ţintă,
Noaptea voastră vă rîde, ziua voastră vă cîntă.
Mătase, aur, inul de-argint ţesut din tort
Pot să îmbrace bine un corp şi-un suflet mort.
(cu putere)
În loc de-a fi polonul cap oştilor creştine
Fiţi voi, Domnul Moldovei! În loc de-a fi în fine
Poloṇia regina tîmplărilor măreţe,
Războiului de cruce, a luptelor semeţe,
Moldova putea bine să ţie pe-a sa frunte
Diadema-i eternă ... şi flamura-i cea cruntă
S-o nalţe pentru lege ... iar sabia ei lată
Întinsă să arate izbînda laudată.

ŞT[EFAN]

Moldova este mică [67]

ARB[ORE]

Moldova este mare!
De unde Tisa mîndră prin stîncile-i tresare
Pîn-unde sparge valuri marea de ţărmul său
E un popor ... o limbă ... un singur Dumnezeu.
Fă taurul Moldovei pe fruntea lui să poarte
Coroane trei ... şi-n duşmani să ducă cruntă moarte!

ŞT[EFAN]

Pentru astfel de fapte şi legături măreţe
Trebuiesc braţe falnici şi frunţi de bătrîneţe [68]
Cu-argint încununate ... Nu eu ... Nu ştiu cum nu-nţelegi
Că pentru-astfel de lucruri un cap trebui s-alegi
Astfel cum în Moldova cu greu cred că esistă.

66. *inițial* O, țara prea [o știe] 67. *în dreptul acestei replici cu creion negru este scris* Viața-i cuibul morții — ⟨moartea este⟩ e sămînța ⟨nouei vieți⟩ vieței nouă 68. *în dreptul acestui vers este scris* ⟨Dunărea⟩ Gemea Dunărea bătrînă sub eternul ei murmur

ARB[ORE]

Ca flamura cea neagră gîndirea vă e tristă.

Şi de ce să nu putem ... de ce? O, Vodă, Vodă, a intrat în inima voast ă nencrederea-n popor. Nu cer de la Dumnezeu decît ca să pot, c-un farmec adînc şi neştiut, să-ţi arăt toată vecinicia sufletului meu. Adeseori m-adîncesc în noaptea acestui suflet bătrîn şi rece, în marea lui cea adîncă şi întinsă ... căci alta-i lumea ce-o vezi [cu] ochii — şi-aceea tristă, şi alta-i lumea ce-o vezi în oglinda speranţei şi în visul cel frumos al trecutului — şi aceea-i frumoasă ... alta-i fundul cel amar al mării, alta-i faţa apei cea lucie. Adeseori iau de la basmu [69], de la păzitorul cel posomorît al trecutului, cheile lui de aur şi deschid porţile inimei mele [70]. Adeseori, în sufletul meu, întorc înapoi roata cea uriaşă a timpului cu codrii săi de secoli, cu popoarăle sale ... cu Creştinătatea şi Păgînătatea sa ... Într-un loc îmi place să opresc roata ... să privesc cu tot estasul lumea ce se-ntinde naintea ochilor! Lumea ... Roma! Roma, coroana de marmură a pămîntului, cu împăraţii ei mari ca Dumnezeii seninului! // Pe tronuri cu trepte multe, 64r
îmbrăcaţi în aur, fruntea lor încinsă cu luceferi, privesc la lumea îngenuncheată la picioarele lor. Învingători mîndri altădată treceau pin stradele Romei, turburi ca undele mării, traşi de capete încoronate, de regii pămîntului înjugaţi la carul aurit al Împă atului. Mari în virtutea lor, mari în păcatele lor! ... Căci întocmai ca [71] pe aceştia văd apoi peste talazurile de foc a Romei arzînde, visînd în fruntea palatului lui de aur, pe Neron, umbră-n togă de argint, cîntînd, molatec poet, căderea Troadei! Şi-apoi mi-aduc aminte că aceşti oameni a fost strămunii mei, ai voştri! Strănepoţi palizi uitaţi în Carpaţii bătrîni, ne-am uitat pe noi înşine. Au venit timpuri cînd aceşti strănepoţi a Împăraţilor coronaţi cu aur, a căror Senat era de regi, a căror imperiu era pămîntul ... au venit timpi ca nepoţii lor să nu-şi aibă unde-ngropa casele lor cele bătrîne, unde-nălţa altar Dumnezeului lor. A venit timpi unde, zdrenţuiţi şi săraci, fură cununaţi cu fier ars în foc şi întronaţi în tronuri de aramă arse în foc ... A venit timpul unde nu mai cunoşteai inime regale sub zdreanţa cerşitorului, unde Dumnezeu îşi închidea şi-şi întorcea faţa, căci nepoţii regilor, flămînzi şi criminali, plăteau pe rug mîndria lor şi rodeau de foame braţele lor proprii. O! ei purtau coroane de aur, noi juguri de lemn uscat, ei purpură, noi zdrenţe! ... Şi de ce? Pentru că fiecare din noi a zis, ca M[ăria] Ta! „Ce putem? Sîntem slabi! Moldova-i mică! Poporu-i slab!" [72]

ŞT[EFAN]

Popor! popor! ...

ARB[ORE]

Popor, da! O, cumplit e cînd se frămîntă, înfricoşat cînd se răscoală! Marea turbure şi veninoasă! Furtună turbată şi despletită! O, aţi reuşit a face din el numai nişte umbre sclave şi scunde, umbre a stîlpilor palatelor voastre!... Dar D[umne]zeu vă ferească de mînia lui! *D[umne]zeu* vă ferească!

ŞT[EFAN]

Portare! Credeţi-mă pe mine, vorbele voastre sună a basme; voi înşuşi nu mai sînteţi trecutul cel plin de fală şi putere, ci numai ruina lui. Portare! eşti bătrîn... ca unui bătrîn ţi s-ar cuveni mai bine să odihneşti oasele pe mărirea trecută, căci pentru fapte măduvă-n ele nu mai este.

ARBORE

Cînd [73] timpii-s sclavi şi lacomi ... cînd lumea-i grea de vină,
Cînd capul n-are minte şi ochii n-au lumină,
Cînd în poporul timid, coprins de-o noapte tristă,
Nimic nu mai lucește, nimic nu mai esistă

69. *deasupra lui* istoric *eliminat prin punere în paranteză* 70. *inițial* şi deschid porțile mari a nemărginitelor dome a trecutului. Frumos lucesc deasupră-mi boltele de marmură albă, profund sună sub picioare-mi pietrele⟨-mi⟩ cele reci şi negre ⟨şi cari nasc⟩ sub cari zac beciurile tainelor neştiute de nimeni. Trec prin domele unde idolatrii se-nchin la focul pîlpiitor al lemnelor, goi şi stupizi, trec prin mulțimea de secoli şi popoară ce-au trecut ... şi mă opresc înaintea gîndirei mele. 71. *suprainterealat* 72. *urmează indicația de scenă* (iese) *devenită caducă în urma continuării scenei* 73. *după versurile*

Ruină?... da' ruină din palidul trecut
Al basmului imperiu răcoare şi tăcut!

reluate parțial mai jos

Decît o suvenire din palidul trecut,
Al basmului imperiu răcoare şi tăcut;
Cînd nu mai e virtute, cînd nu mai e putere
Virtutea cea flămîndă pe drumuri vezi că piere,
Cînd lumea bîntuită de bici şi [74] neodină
Plînge după dreptate şi după legi suspină,
64v Atunci singura moaşte, catarg pe-al mărei val,
E palida ruină din fruntea unui deal.
Cu noaptea şi cu somnul şi visul zboară, trece,
Şi nu rămîne-n creieri nici suvenirea-i rece,
Pe cînd ruina sură e-un vis încremenit,
E-un basmu făcut piatră, e-un veac înmărmurit
Ce secoli mai durează şi ne aduce-aminte
De oameni mai puternici, de vremi mai mari, mai sînte;
E zdreanţa cea de piatră unui trecut măreţ
Ce-atîrnă sus se pare de-a cerului nori creţi,
Pe cînd cu a ei poale încungiură un munte,
O diademă sură pe o pleşuvă frunte!

ŞT[EFAN]

De locuinţă sură, de visuri sperioase,
De buhe cu ochi roşii ... ce nu pot ca să iasă
În sînta zi cu soare. Ruinele pustii
Înfrică bătrîneţa şi sperie copii!

ARB[ORE]

Şi de trece moşneagul cu fruntea încreţită,
Cu părul alb ca neaua cu buza [75]-nvineţită
Pare-i încă o dată că-l leagănă un înger
Ce-i cîntă cu durere, ce-usucă a lui plînger
Şi care-n vecinicie voieşte să îl culce
Ş-adoarme mintea-i veche cu o poveste dulce
Sperată-n tinereţe pe [76] ţară-o dalbă soarte,
A desperat acuma ... dar speră după moarte!

ŞT[EFAN]

Ceea ce cred bătrînii, aceea ce ei speră,
Pentru copii li este o vorbă efemeră.

ARB[ORE]

O, cînd un copil fraged priveşte o ruină
Şi ştie c-avea zale de aur şi lumină,
Ai vrea să fie-un rege cu-ncoronată frunte,
Un rege trist şi palid din vremile cărunte,
Cu o regină dulce şi blîndă ca o steauă,
Cu-n păr de raze negre, c-un sîn de albă neauă,
Şi să domnească-n lume ca legea aspră vie,
Averea lui un caos şi viaţa-i o vecie.
O! în bătrîn şi-n tînăr ruina înfierbîntă
Un dor fără otară sau o durere sîntă.
Numai pentru un suflet stricat şi pustiit
Ruina e [77] proverbul unui om nebunit,
Sau o problemă tristă şi fără înţeles,
Un idol din vremi negre, păgîne — un eres!
Eres? ... Moldovă veche, iubirea pentru tine
Azi e-un eres, bătrînă ... azi nu mai şade bine!

ŞT[EFAN]

Eu nu pricep aceea ce vrei să-mi zici. Căci eu [78],
De-am înţeles ... atuncea îţi spun ... mi-ar părea rău [79]

74. *supraintercalat* 75. *deasupra lui* fruntea *şters* 76. *după* a ţărei *şters* 77. *iniţial* Ruina-i 78. *iniţial* Eu nu-nţeleg, portare, ceea ce vrei a-mi zice 79. *iniţial* îţi spun că-mi pare rău

Ca să opresc urmarea cestor învăţăminte [80].
De n-am oprit ... o crede ... c-a fost că am cuvinte
Mai tari ... Unul din ele este că mi-ai fost tată, 65r
Dar eu te rog renunţă de-a le mai spune-o dată.

ARB[ORE]

N-aţi înţeles? Mai bine. De-aş scrie arăbeşte
Pe-o carte veche şi-apoi v-aşi porunci: „Citeşte!"
Voi m-aţi privi pe mine cu îndoială-n faţă.
Dar puneţi pe-nţeleptul ce-un veac de om învaţă
Şi aţi vedea cum ochiu-i cu foc pe şire-aleargă
Precum alearg-un vultur peste-o pustie largă
Şi[-n] cartea ce se pare pustiu şi nerozie
Gura lui înţeleaptă v-ar spune-atunci ce scrie,
Din semne moarte scoate-ar măreaţă-nţelepciune
Şi din o carte roasă ieşire-ar o minune.
Astfel stau *eu* în lume ... ca litera cea moartă,
Ca o ruină tristă, fapt împietrit de soartă,
Dar voi nu înţelegeţi coprinsul meu adînc,
Ci eu, Doamne ... mă crede ... nu vă urăsc ... vă plîng!

ŞT[EFAN]

Nu ai de ce mă plînge ... nu voi să te-nţeleg.
Ieri v-ascultam ... şi ce e? ... Astăzi sînt om întreg
Şi-apoi trecut-a vremea cînd mă duceaţi de mînă
Voi, sfetnicii cei veştezi ... oştirea cea bătrînă
A lui Ştefan cel Mare ... Astăzi mă încongior
Cu tineri ca şi mine, voioşi şi zîmbitori;
M-am săturat de feţe triste, posomorîte,
Eu voi amici ... nu sfetnici! Voi zile aurite,
Iar nu-ngropări pustie şi cugete-amărîte
Cari-n trecut mă-ngroapă şi iarăşi în trecut!

ARB[ORE]

Trecu Ştefan cel Mare [81] ... *o dată* l-am avut,
S-a dus să se îngroape în trista vecinicie!
Eu pot fi a lui umbră, pot fi a lui stafie
Ce, de ruini zidită c-un lanţ de viaţă lung,
Trăiesc [82] în van în lume, căci anii nu-mi ajung
Ca să [mai] văd în lume ieşind din voi cu fală
A bunilor mărire.

ŞT[EFAN]

. . . . . Mărirea-i vană, goală!
Şi-apoi voi o susţineţi? ... Trecutul voi iubiţi,
Prezentul şi pe mine cu toţii ne urîţi!

ARB[ORE]

Nu vă urăsc, o Doamne, căci Dumnezeu mă ştie
Cum eu vă doresc vouă să staţi voi la domnie [83]
Ani mulţi.

ŞT[EFAN]

. . . . . Şi bag seama de-aceea-ntr-ascuns
Din ţara cea leşească pe Rareş l-aţi adus?

ARB[ORE]

Pe Rareş noi!?

80. *iniţial* Să te opresc a-mi [spune] *apoi* ca să opresc urmarea frumoaselor cuvinte 81. *urmează* trecu *şters* 82. *după* Trăi[esc] *apoi* Mă tîrîi *succesiv şterse* 83. *iniţial* Cum eu doresc, o D[oamne], să staţi voi la domnie

ȘT[EFAN]

O, credeți că nu vă cunosc, boierii mei? Dar îl voi prinde pe acel vîntură-țară și-i voi zdrobi capul cel deșert și împlut cu visuri la domnie.

65v ARB[ORE]

M[ăria] Ta, mă iartă, pe acel Petru Rareș l-am văzut și eu. Mie însă nu mi s-a părut deșert ... ci din contra ... iubește Moldova ș-o iubește așa încît sacrifică orce dorință și ... orce drept pentru liniștea ei. Nu va fi el acela care să aducă oști străine în țară; și dac-a fost în țara leșească, a fost numai fiind gonit de neîncrederea voastră și-a părintelui vostru; și daca s-a-ntors în Moldova pe ascuns, n-a făcut alta decît a fugit de regele Poloniei, pe care voi îl îndemnaseți ca să vi-l estrădea. Ce poate face mai mult fiul lui Ștefan cel Mare decît să renunțe la tot?

ȘT[EFAN]

Hm! Fiul! Poate că fiul vi s-o fi părînd mai vrednic de domnie decît nepotul.

[ȘTEFAN]

295r Petru Rareș, e-aici.

[ARBORE]

Aici, M[ăria] Ta, dar ca și cînd n-ar fi. Trist și bolnav de minte, ei se preimblă prin țară întocmai ca spiritul cel nențeles al trecutului — picioarelor sale le e dor de pustiu și frunții sale de rasă. El vrea să se călugărească. Vrea ca la mormîntul cel sînt să-și sfarme genunchii de marmură și, apucînd crucea cu amîndouă mînile, să țintească ochii săi stinși înspre cer — căci sufletul său e sătul de lume, inima sa de amărăciunile ei. Petru Rareș e ca și mort, M[ăria] Ta. Aiurează.

65v ARB[ORE]

Nu zic asta, M[ăria] Ta ... n-am voit s-o zic ...Ș-apoi e un visător! Picioarelor ce li era dor de covorul tronului astăzi li e dor de pustie; frunții ce visa coroană i-e dor de visătorie [84] și comanac, inima ce dorea desfătări lumești astăzi voiește să fie acoperită de rasă și să bată în rugăciune sîntă lui Dumnezeu! De el M[ăria]Ta nu aveți a vă teme. Prea[-i] bun și prea-i iubitor de moșie pentru de-a fi periculos.

ȘT[EFAN]

Acoperi focul cu cenușă, portare.

ARB[ORE]

Acopăr cenușa cu pămînt, care singur astupă ura și gura lumei.

ȘT[EFAN]

Portare, te congediez. Cu toate că m-ai certat și cu toate că, nenduplecat cum sînt, nu pot să fiu amicul cugetărilor voastre, sînt însă amicul vostru. Îmi va face plăcere să te văd la ospățul meu ... arborul bătrîn între arborii tineri!

(Arb[ore] se-nchină și iese)

SCENA III

ȘTEFAN

(singur)

2257

178r Arbore e un brad putred, dar e un brad bătrîn,
160 Cînd arborele-i tînăr l-apleci și se îndoaie,
Dar cînd bătrîn e bradul el gîtul nu-și înmoaie.

2254

65v O! el are dreptate! Sînt mic, sînt [85] [un] mișel ...
Ștefan din ceri aruncă o umbră pe pămînt
Și acea umbră pală, stafia lui, eu sînt!

84. *deasupra lui* nebunie *șters* 85. *supraintercalat*

Ce mare ! ... Şi cu toate astea daca asta n-ar fi decît masca trădărei ce mă pîndeşte !... Acel Petru Rareş !... Ce mijloc să-ntrebuinţez ca să-l gonesc din mintea mulţimilor ? ... Mărirea ?... *(cu dezgust)* E ! ce sec, ce gol e sufletul meu ! De-aş muri mai curînd ... Viaţa mea, o noapte neagră ... abia o stea mai luce pe cerul ei ... numai una ... Ea ... Cine-i ea ? ... Pentru ea aş vrea să mai trăiesc ... şi cu toate astea pare-se că din cauza ei voi să mor.

[ŞTEFAN]

24v

La steaua cea din urmă[86] a negrei nopţi de viaţă
Privesc cu întristare. Şi-a morţii pală faţă
Apare-n nouri roşii[87] cu diadem de spin,
Cu aripile negre şi vîntu-i[88] de venin
Ce sîngele-amorţeşte[89] ... c-o neagră floare-n mînă ;
Şi buza ei răcită, ochirea ei bătrînă
M-alungă[90] de viu încă în galbenul mormînt.
Dar eu voi viaţă, ziuă, eu voi să beau, să cînt !
Fugi, moarte, de la mine, te pierde-n noaptea ta[91]
Şi lasă-mi timp să caut, să-ntorc privirea mea
La douăzeci de fluturi de aur şi lumini[92]
Ce au trecut ca vîntul, la anii mei senini
Ce s-a-necat în cupe de vin, pe[93] buze dulci.
De ce vrei azi, o[94], suflet în moarte să te culci ?
Au n-ai timp să mai fluturi ? În cupă nu e vin
Şi-n lumea asta albă nu e destul senin
Să zugrăveşti cu dînsul vo cîţiva ani de viaţă[95]
Vo cîţiva ani de-amoruri smălţaţi cu dimineaţă
Şi cîntec ? ... Taci, corp veşted ! Ani sînt, dar nu-i putere.
Şi, cum risipitorul aureşte cu avere
A uliţii uscate piatră seacă, mărunţă[96],
Mi-am cheltuit puterea şi fac cu moartea nuntă[97].
Să pun mîna mea rece pe zestrea-i de mireasă,
Să mă topesc în sînu-i cum se topeşte-o rază
Spre a ieşi la lume sub alt chip. Şi să fiu
Un alt cu, altă fiinţă, alt corp, fără să ştiu
C-am fost vrodată-n lume.

65v

La tine stea din urmă[98] a negrei nopţi, viaţă
Gîndesc[99] cu întristare. Şi-a morţii pală faţă
Apare-n nouri roşii cu diadem de spin
Cu aripele negre, cu vîntu-i de venin
Ce sîngele-amorţeşte, c-o floare neagră-n mînă ;

66r

Şi buza ei răcită, ochirea ei bătrînă
M-alungă de viu încă în galbenul mormînt.
Dar eu voi viaţă, ziuă, eu voi să beau, să cînt !
Fugi, moarte, de la mine, te pierde-n noaptea ta
Şi lasă-mi timp să caut ... să-ntorc privirea mea
La douăzeci de fluturi de aur şi lumini
Ce au trecut ca vîntul ... La anii mei senini
Ce s-a necat în cupe de vin, pe buze dulci.
De ce vrei azi, o, suflet, în moarte să te culci ?
Au n-ai timp să mai fluturi ? În cupă nu e vin,
În lumea asta albă nu e destul senin

86. *iniţial* În ora cea din urmă 87. *deasupra lui* negrii *şters* 88. şi vîntu *deasupra lui* cu suflet *şters* 89. *iniţial* Ce inima-mi usucă *apoi* Ce viaţa-mi amorţeşte 90. *iniţial* Te[-alungă] 91. *iniţial* Fugi moarte de la mine, te du, te du departe 92. *deasupra lui* senin *şters* 93. *modificat din* de 94. *supraintercalat* 95. *ultimele trei versuri iniţial*

Au n-ai timp să mai fluturi? Păharul nu e plin
⟨Păharul nu e plin de ani şi de amoruri?⟩
Şi în eternitate nu e destul senin
Ca să lumin cu dînsul vo cîţiva ani de viaţă,

96. *iniţial* A uliţii uscate piatră caldă şi seacă 97. *pînă aici textul este barat cu creion negru, semn nu de anulare, ci de preluare în varianta următoare* 98. *iniţial* La steaua cea din urmă 99. *deasupra lui* Mă uit *şters*

Să zugrăvesc cu dînsul vo cîţiva ani de viaţă,
Vo cîţiva ani de-amoruri smălţaţi cu dimineaţă
Şi cîntec? Taci, corp veşted! Ani sînt, dar nu-i putere.
Ci [100], cum risipitorul aureşte cu avere
A uliţei uscate piatră seacă, măruntă,
Mi-am cheltuit viaţa şi fac cu moartea nuntă.

(după o pauză)

23v

Cu fruntea-ngălbenită, privirea fermecată,
Mă-mpiedec în gîndirea-mi de crucea cea secată,
De-a morţii vrajă rece de viu eu mă usuc,
Pe-a vînturilor gînduri eu gîndul meu îl duc.
Rumpeţi de pe-a mea frunte auritul diadem,
Dară lăsaţi-mi viaţa, să rîd şi să nu gem,
Să nu privesc în lume, un ochi fără lumină,
Un osîndit ce-l duce la moarte fără vină,
O liră fără sunet, un aer de mormînt,
Un vînt ce se întreabă: Eu sînt sau eu nu sînt [101]?
Cum m-am pierdut, o Doamne! Din junele de foc
Pe care lumea largă nu-l cercuia în loc,
Ce-şi arunca în stele, în cer, în nor, în lună
Dorinţa lui regală, visarea lui nebună [102];
Azi vezi o umbră pală, un om [103] fără putere
Ce de la moartea-avară un an, o zi mai cere;
Din mări cu munţi de viaţă sînt aruncat pe vad,
Din ceruri de lumină m-am coborît în iad,
Unde alerg cu spaimă, nebun, bolnav, tăcut,
Cu fruntea înfierată, ca îngerul căzut [104].

66r

Cu fruntea-ngălbenită, privirea fermecată,
Mă-mpiedec în gîndirea-mi de crucea cea secată,
De-a morţii vrajă rece de viu eu mă usuc,
Pe-a vînturilor gînduri eu gîndul meu îl duc.
Rumpeţi de pe-a mea frunte auritul diadem,
Dară lăsaţi-mi viaţa ... Să rîd! Să nu blestem ...
Să nu privesc în lume un ochi fără lumină,
Un osîndit ce-l duce la moarte fără vină,
O liră fără sunet, un aer în mormînt,
Un vînt ce se întreabă: Eu sînt sau eu nu sînt?

(pauză)

Cum m-am pierdut, o Doamne! Din junele de foc
Pe care lumea largă nu-l încăpea în loc,
Ce-şi arunca în stele, în cer, în nor, în lună
Dorinţa lui regală, visarea lui nebună,
Azi vezi o umbră pală, un om fără putere
Ce de la moartea-avară un an, o zi mai cere,
Din mări cu munţi de viaţă sînt aruncat pe vad,
Din ceruri de lumină m-am coborît în iad,
Unde alerg ca spaima nebun, bolnav, tăcut,
Cu fruntea înfierată, ca îngerul căzut.
Să mă întorc! ... De-acuma? ... Acum e prea tîrziu,
În inima mea stearpă nimic nu mai e viu.
Eu nu mai am voinţă, eu nu mai pot avea ...

100. *deasupra lui* Şi *şters* 101. *ultimele 4 versuri iniţial*

Să nu privesc în lume ca ochi fără lumină,
Ca osîndit ce-l duce la moarte fără vină,
Ca lira fără sunet, ca aeru-n mormînt,
Ca vîntul ce întreabă: Eu sînt sau eu nu sînt?

102. *iniţial* Dorinţa lui nebună 103. *deasupra lui* vis *şters* 104. *varianta este barată cu creion negru ca semn de preluare în versiunea ulterioară*

Eu am numai dorinţa pustie şi mişea
Ca să-mi petrec. Ce-mi pasă pe conta cui ! Ei [105] bine,
Eu voi petrece-n lume făr-a-mi păsa de nime.

SCENA 4 66v

ŞT[EFAN], MAIO

M[AIO]

M[ăria] Ta !

[ŞTEFAN]

A ! Maio ... poetul meu !... Ce faci ?

M[AIO]

Eşti trist, M[ăria] Ta !

ŞT[EFAN]

Trist ? Mint ochii, minte faţa ... nu crede ! Eu trist ?... Eu care-mi petrec ?

M[AIO]

M[ăria] Ta ! Eşti trist !

ŞT[EFAN]

Aide de ! *(şade)* Ş-apoi ?... Şi de-aş fi !... Mă iubeşti tu, de mă-ntrebi ?

M[AIO]

Eu, M[ăria] Ta ?

ŞT[EFAN]

Tu.

M[AIO]
(îngenunche lîngă el)

Eu vă iubesc cum iubesc Moldova. Pentru voi aş da tot ce-aş fi în stare să sacrific pentru Moldova ! Viaţa mea ar fi puţin ... inima mea e mai mult ... ei bine, inima mea cu tot ce are ea în sine ... cereţi-o şi v-o dau.

ŞT[EFAN]

Inima, Maio, ştii tu unde-ţi ai inima ?

M[AIO]
(arătînd)

Ici !

ŞT[EFAN]

Ba ici ! În cap ! În locul unde e tu n-ai simţit-o încă pentru că pin-acum n-a bătut. De-ar fi bătut vrodată nu mi-ai oferi-o aşa de lesne ... De-ai avea tu o amantă, o nevastă frumoasă ... un inger, mi l-ai da tu mie ?

M[AIO]
(cu sforţă şi sacrificiu)

De v-ar face fericit pe voi ... Moldova, da !

ŞT[EFAN]

Moldova ! Da ? Nu cred. Nu eşti sincer sau nu ştii ... *(mîngîindu-i fruntea)* Nu ! Tu nu ştii ce va să zică a iubi ... O, copilul meu, de-ai şti ... ce nenorocit face pe om ... ce nenorocit sînt eu, copilul meu !

M[AIO]

Iubeşti, M[ăria] Ta !

105. *după* În fine *şters*

ŞT[EFAN]

Eu? Cine ţi-a spus-o?

M[AIO]

Cine? Voi!

ŞT[EFAN]

Ei bine! *(se scoală)* Iubesc! Iubesc astfel încît simt c-aş muri daca nu voi avea-o pe ea ... *(deconcentrat)* Pe ea?... Neciodată. Fi-o-aş oare în stare s-o fac nefericită? Nu. Ei bine, voi rumpe din inimă acest amor şi dimpreună cu el viaţa mea. O! de-ai putea tu să vezi în sufletul meu! Ce pustiu, ce negru, ce rece!

2257

163v

〈Cînd cimitirul doarme[106] şi crucile veghează
Cînd pintre ele buhe[107] ţipînd poetizează
Şi-n clopotniţa veche de stilpi toaca izbeşte[108],
Cînd[109] sufletu-unui demon cu vîntul lui trezeşte[110]
Arama amorţită[111] ... biserica-n ruină[112]
Stă ca o cuvioasă[113] pustie şi bătrînă
Şi prin ferestre sparte, ca pintre ochi de nori,
Trece-o suflare sfîntă cu aripe răcori,
Cînd intri înăuntru şi in[114] iconostas
Vezi că abia conture şi umbre a rămas,
De ploaie şi de vînturi s-au dus feţele sfinte
Cari de[115] sfinţi şi ingeri din ceri ni-aduc aminte,
Şi cînd deschizi altarul şi pe masa-n ruină
Vezi palidă şi moartă întinsă o vergină,
Atunci părul stă codru pe fruntea ta zburlită
Şi[116] ceasul meazănopţei cu aripa-i vrăjită
Atinge ochi[117]-ţi galbeni ... inclt, coprins de teamă[118],
Gîndirea-ţi turburată soarele[119]-in noapte cheamă ...
Ca s-apese sigiliul de aur şi lumină[120]
Pe lumea cea trezită din noaptea care-ntină[121]
Cu razele ei negre, cu faţa ei arabă
Aerul alb ca apa. Ş-apoi privirea-ţi slabă
Abia deosebeşte altar[122], cruce, vergină
Cînd ochi-ţi se-nnoptează ... Şi-n creieri se-nsenină ...
O, vis absurd dar dulce[123] ... cînd moarta nebunie
Înfige ochii-i palizi[124] in mintea ta pustie.〉

2254

66v

Cînd cimitirul doarme şi crucile veghează
Cînd cobii pintre ele ţipînd poetizează
Şi-n clopotniţa veche de stilpi toaca izbeşte,
Cînd sufletu-unui demon cu vîntul lui trezeşte
Arama amorţită[125] ... Biserica-n ruină
Stă ca o cuvioasă pustie şi bătrînă
Şi prin ferestre sparte, ca printre ochi de nori,
Trece-o suflare sfîntă cu aripe răcori.
Cînd intri în năuntru şi în iconostas
Vezi că abia conture şi umbre a rămas,
De ploaie şi de vînturi s-au şters feţele sfinte
67r Cari de sfinţi şi ingeri din ceri ni-aduc aminte.

106. *supraintercalat* 107. *supraintercalat* 108. *inițial* de vînt se bate toaca *apoi* de stilpi toaca se bate 109. *urmează* vînt *anulat prin punerea în paranteză* 110. *după* atinge *şters* 111. *deasupra lui* ce veghează *şters* 112. *inițial* Bisericuţa veche *apoi* Biserica bătrînă 113. *inițial* Stă ca sinta 114. *modificat din* din 115. *după* aduc [aminte] *şters* 116. *după* În [ceasul] *şters* 117. *după* fruntea *şters* 118. *deasupra lui* frică *şters* 119. *deasupra lui* ziua *lăsat neşters* 120. *inițial* Ca să apese mîndru[l sigiliu de lumină] 121. *inițial* ce întină 122. *după* vergina moartă *şters* 123. *inițial* O vis nebun şi dulce 124. *inițial* Ride cu bohot palid 125. *deasupra lui* răguşită *lăsat neşters*

Și cînd deschizi altarul și pe masa-n ruină
Vezi palidă și moartă întinsă o verginǎ ...
Atunci părul stă codru pe fruntea ta zburlită
Și ceasul mezenopții cu aripa-i vrăjită
Atinge, ochi-ți galbeni ... încît, coprins de teamă,
Gîndirea-ți turburată soarele-n noapte cheamă,
Ca el să-apese sigil de aur și lumină
Pe lumea cea dormindă în noaptea ce întină
Cu razele ei negre, cu fața ei arabă
Aerul alb și luciu. Ș-apoi privirea-ți slabă
Abia deosebește altar, cruce, verginǎ
Cînd ochi-ți se-noptează ... Și-n creieri se-nsenină...
Un vis absurd dar dulce ... cînd moarta nebunie
Înfige ochii lucii în mintea ta pustie
Și ție ți se pare în noaptea-ți sufletească
Că vergina se scoală mai veselă, cerească,
Se-nchină lîng-altarul ce doarme în ruină
Și bolta veche creapă ... din cer o stea senină
Privește și atinge cu raza ei de nea
Pe vergina-nviată ce plînge către ea ...

MAIO

M[ăria] Ta ! ce-ți este ? Ce ai ?

ȘT[EFAN]

. . . . . Ce am ? Nimică !
Copil !... Numai icoana te-a înghețat de frică !
Tu stai uimit și nu știi, să crezi or să nu crezi !...
Deschide pieptu-mi rece ... deschide, și să vezi !
Noptosul cimitiriu ce doarme sub coline,
Purtînd în pieptu-i [126] pacinic atîtea mii lumine
Ce s-a stins mie [127] lumea ... Bisericuța sîntă
În care nu preoții, ci vînt și cobe cîntă,
E sufletu-mi. În el icoane șterse [128] cu fețele pătate
Sînt visurile mîndre ce le-am avut odată ...
Cari ca vechi icoane din zilele bătrîne
Arătau visuri mîndre doară din ceri venite,
Ci-n sufletu-mi acuma stau stinse și urite,
Coprind încă ca mumii iconostasul lor
Pînă ce vîntul-moarte le-a mormînta-n ruină,
În ruina pustie a capului meu nins
De vreme. — Altarul de-o pală rază-ncins
E inima mea tristă, încinsă de durere,
Vergina care, moartă, stă-ntinsă în tăcere
E-amorul ce îl simt eu. E tristul meu amor
Ce stins îl păstrez încă în inim-un odor. 67v
Deși-nghețat și palid, dar totuși mai mîngîie
Inima mea cea moartă ...

. . . . . dar citeodată-nvie 14v
Un gînd lunatec, palid, nebun, dar de lumină,
Ce inima mea stinsă în noaptea-i o-nsenină.
Ș-atunci [arunc-]amoru-mi giulgiul ce-l înfășoară [129]
Se uita [130] prin spărtura a bolții la steaua care zboară
Pe țărmul lumei moarte ... Eu auria speranță
Ce-n cerul lumii,-n norii-i, lumina-i o balanță [131]
Și las-o rază albă candidă, blîndă, lină,
Pe-iubirea mea trezită din inima-n ruină [132].

126. *corectat din* pieptu-mi 127. *deasupra lui* pentru mine *șters* 128. *după* ce fe[țele] *anticipat și șters* 129. *inițial* Ș-atunci amoru-mi palid odat-ncă se scoală 130. *repetat dar șters* 131. *inițial* Ce printre norii lumei ⟨pe ce[r]⟩ lumina-i o balanță 132. *inițial*

Și las-o rază albă să cadă înc-o dată
Pe-iubirea mea trezită din inima sfărmată

67v

dar cîteodată-nvie
Un gînd lunatec, palid, nebun, dar de lumină,
Ce inima mea stinsă în noapte-i o-nsenină.
Şi-atunci arunc-amoru-mi giulgiul ce-l înfăşoară,
Prin bolta spartă s-uită la steaua care zboară
Pe cerul lumei moarte. Stea ... aureea speranţă
Ce-n cerul lumii,-n norii-i, lumina-i o balanţă
Şi varsă cîteodată o rază blîndă, lină,
Pe-iubirea mea trezită din inima-n ruină.

M[AIO]

Nefericito Doamne, ce cruntă ţi-e iubirea!
De unde ştii că poate te-aşteaptă fericirea!
Poate că-ncă amorul îţi va zîmbi odată
Tocmai în fiica dulce de tine adorată ...
De unde ştii? ... Şi d[133] -asta atîta te topeşti
Încît mai mult o umbră decît fiinţă eşti[134]!
Pe faţa-ţi a tras brazde cumplitele dureri.

ŞT[EFAN]

Azi sînt bătrîn de tînăr. Ce fel eram eu ieri!

23v

Pe fruntea mea senină al bucuriei mir
Şi sufletu-mi o rouă în aurit potir
Pe ceru-mi stele negre să văd şi să ador,
În geniu-mi[135] speranţe — lungi aripe de zbor,
Pe buza-mi zimbet rece, regal cum aştrii[136]-n Nord
Surîd l-a[137] mărei triste sălbatecul acord.
Un zeu scăldat în cerul[138] a mii de rugăciuni.
Satan ce nu căzuse în timpii cei străbuni[139]
A vieţei lui damnate[140].

67v

Pe fruntea mea senină al bucuriei mir
Şi sufletu-mi e rouă în aurit potir,
Pe ceru-mi stele negre să văd şi să ador,
În geniu-mi speranţe — lungi aripe de zbor,
Pe buza-mi zîmbet rece, regal, cum aştrii-n Nord
Surîd l-a mărei triste sălbatecul acord.
Un zeu scăldat în cerul a mii de rugăciuni!
Satan ce nu căzuse în timpii cei străbuni
A vieţei lui damnate.
O, cînd mi-aduc aminte cum inima mea junǎ
Zbura pin lumea albă ca geliţa nebună
Ce-neacă a ei suflet în suflete de flori
Şi-n visuri aurite aripele-i răcori!
Pîn-te-am văzut, o, Mira ... pin te-am văzut în faţă,
Înger cu sîn de piatră, cu diadem de gheaţă,
Şi de-atunci sînt întocmai c-araba vijelie
Ce-şi mînă a ei suflet pin volburi din pustie,
Pin volburi de arenă, prin un nisip de foc
Ce ard suflarea-ntrînsa dar nu o ţin în loc;
Căci ea înflăcărată departe-n veci aleargă
Pin arida pustie, pin val de mare largă,
La îngerul ce plană-n palatul fericit
Gîndit de-adîncul mărei, de aer oglindit.
68r O, de m-ar iubi, Mira, de m-ar iubi, atunce
M-aş face-o filomelă ce cîntă-n sînte lunce,
M-aş face-un poet-înger dintr-un tiran de fier
Ce înnegreşte lumea sub cel mai senin cer.

133. *suprainterealat* 134. *urmează versul şters* O, cum eraţi odată şi cum sînteţi acuma ... 135. *deasupra lui* inima-mi *şters* 136. *deasupra lui* regii *şters* 137. *iniţial* Surîd la zg[omotul] * 138. *deasupra lui* ocean *şters* 139. *iniţial* cei nebuni 140. *text barat pentru că a fost reluat şi integrat*

M[AIO]
Poate că te iubește ... de unde știi?

ȘT[EFAN]
Nu spune,
Privirea ei e fixă ca a unei nebune,
Adeseori cătat-am să-i spun amorul meu,
Dar ochiul ei cel aspru și zîmbetu-i ateu
Zdrobea inima-n mine, gheța cuvîntu-n gură,
Simțeam cum desperarea tot sufletul mi-l scură.

O, lumea toată are zîmbirea ei ce luce[141], *23v*
O umbră trece-n noaptea-i și ea își face-o cruce[142],
Durerea, ce își rîde de regele-noroc,
Din stelele ei face să curg-un mir de foc.
Și Dumnezeu ce-adie în ceru-i înflorit
Ascultă ruga-i blîndă ce trece[143] liniștit
Prin nopțile-nstelate — o muzică de vis
Ce-nundă fața-i veche c-un dureros suris[144]
Și[145] inima-i bătrînă din nou o mai inspiră,
De cugetă lumi nouă cum cugetă o liră
Dulci melodii și visuri[146]. O, lume, cer și fire,
Au cîntecu-i, visarea-i, o lacrimă,-o privire[147].
Și-n lumea asta-ntreagă sînt eu și numai eu,
Ce n-am neci o atomă din tot cugetul său
Și tocmai de-asta mintea îmi seacă de turbare,
Căci n-am neci o privire, fie omorîtoare,
Căci nu am neci un atom din însu-i diafan.
Neci partea nopții palizi, neci partea lui Satan[148].
De-aceea urăsc lumea c-o patimă atee, *24r*
De-acea blăstem pe mama, fiindc-a fost femeie,
Femeie ca și Mira. Și-n furie îmi vine
Ca să mă rump în două, ca să mă smulg din mine
Și eu să nu mai fiu eu. De ce nu sînt eu lumea,
Ce naltă în tămîie durerea, rugăciunea,
Că mi-aș uita și stele și cer și Dumnezeu,
Să plec mări, munți și cîmpuri sub negru ochiul său[149],
Și, ca-n Eternitate s-o pot ca s-o ador,
La timp aș rumpe-aripa și repedele-i zbor
Aducător de moarte — astfel ca-n neclintire
Lumea etern s-o-adoare ca pe-o Dumnezeire.

O, lumea toată are zîmbirea ei ce luce, *68r*
O umbră trece-n noapte-i și ea își face cruce,
Durerea, ce își rîde de regele-noroc,
Din stelele ei face să curg-un mir de foc[150]
Și Dumnezeu, ce-adie[151] în ceru-i înflorit,
Ascultă ruga-i blîndă ce trece liniștit
Prin nopțile-nstelate — o muzică de vis
Ce-nundă fața-i veche c-un dureros surîs
Și inima-i bătrînă din nou o mai inspiră,
De cugetă lumi nouă — cum cugetă o liră
Dulci melodii și doruri[152] ... O lume, cer și fire

141. *inițial* O, lumea toată are-a ei nordică zîmbire *apoi* O, lumea toată are zîmbirea ei cerească 142. *inițial* O umbră trece-n noaptea-i făcînd ⟨ca⟩ să se crucească, *vers care rima cu a doua redactare a versului anterior* 143. *deasupra lui* zboară *șters* 144. *inițial* Ce schimbă fața lumei în raze și suris 145. *după* Din [nou] * *șters* 146. *inițial* Dulci note și încîntec 147. *inițial* Au cîntecu-i, visarea-i, durere or privire 148. *pînă aici textul a fost barat pentru că a fost reluat și integral, împreună cu încă 4 versuri în continuare, nebarate, de pe* **24r** 149. *inițial* Să plec mările, munții la raza-ochiului său 150. *urmează două versuri șterse*

Pierdut în ceruri dalbe, într-un noian de stele,
Privind cu ochiul umed la lumile rebele

151. *inițial* Stă Dumnezeu de-adie 152. *deasupra lui* visuri *lăsat neșters*

Au cîntecu-i, visarea-i, o lacrim', — o privire?
Și-n lumea asta-ntreagă sînt eu și numai eu
Ce n-am neci o atomă din tot cugetul său,
Și tocmai de-asta mintea îmi seacă de turbare,
Căci n-am neci o privire, fie omorîtoare,
Căci nu am neci un atom din însu-i diafan,
Neci partea nopții palizi, neci partea lui Satan.
De-aceea urăsc lumea c-o patimă atee
Ș-aș blăstăma pe mama fiindc-a fost femeie,
Femeie ca și dînsa. Și-n furie îmi vine
Ca să mă rump în două, ca să mă smulg din mine.
O, nu știi ce-i amorul, nu știi cumplitul chin
Ce imple al meu suflet de moarte și venin!
De-ai ști!...

M[AIO]

Nu știu o, Doamne?

ȘT[EFAN]

O știi, sărman copil!
Și tu! *(uitîndu-se la el cu milă)* Și el ... nebunul [153] ...
De-aceea ai pălit,
De-aceea nu mai rizi tu, de-aceea cînți tot trist.
68v Dară, deși amorul e crud și e amar,
Tu ești poet și-n tine găsești a ta răsplată
Tu totuși ești ca floarea ce-și e destulă șie.

M[AIO]

Dară și al meu suflet, și el era să fie
Ca norul care poartă gîndirea-i aspră, rece,
Pe-un cer fără lumină. Eu ... am văzut că trece
Un înger înainte-mi și l-am iubit din cale,
L-am iubit cum iubește ecoul trista vale
Cu dulcile ei taine, cu monotone șoapte,
Cu sufletul ei tînăr țesut din flori și noapte!
Dar valea *nu iubește* ecoul ce suspină?!
Ce-mi pasă ... Ard ca steaua în propria-mi lumină
Și tac ... Și lina pace [154], sublima mîngîiere
S-amestecă cu sufletu-mi ce în vecie cere,
Cere ce? ... știu eu oare, sau am știut vodată?
În visul vieței mele văd fața-i adorată
Și o iubesc ... ce-mi pasă de ar iubi-o și-alții,
Nu iubesc luna-n ceruri toate undele bălții? ...
Însă undă de undă etern nu e geloasă.
E visu-inimei triste ... icoana-i dureroasă
E pentru mine sîntă ... o dulce rugăciune
Etern șoptește-n sînu-mi cuvintele ei bune.
N-o mai iubesc pe dînsa, nu mai iubesc femeia,
Ci sufletul, lumina, ador într-însa zeea.
Cînd îngenunchi [155] în rugă la sîntele altare
Atuncea eu la dînsa că mă închin îmi pare.
În fine, e-o părere, e-un vis, e o nălucă
Ce inima învie, iară nu o usucă ...
E viața vieței mele. Ea de-ar fi a mea însă,
De-aș ațînti în ochii-i privirea mea cea plînsă
Poate-aș găsi-o rece ... ideea-ar fi grozavă
Că ea nu mă iubește, și un vulcan cu lavă
S-ar face al meu suflet, ars de o gelozie,
Secat de-un amor barbar ... Dar astfel ... poezie
Și cîntece și visuri în inima mea jună,
În sufletu-mi ca ziua astfel se împreună

153. *după* copilul *șters* 154. *repetat și lăsat neșters din inadvertență* 155. *inițial* Cînd genuncheai

Cum ai ţese-n ghirlande stele lucinzi cu flori ;
Idee cu idee se-ncing adeseori,
Cum se cuprinde înger cu înger în lung vis.
Şi în oglinda de-aur din sufletu-mi deschis
Ca-ntr-o grădină mîndră cu flori, cărări şi taine 69r
Apare-o zeitate în albe şi lungi haine
Cu fruntea-n raze blonde ... albă şi tristă-i ea,
E visu-inimei mele, este iubita mea.

ŞT[EFAN]
(surîzînd)

Nebun ! ... Amorul meu — infernul cel sterp ... amorul tău
E astfel cum iubeşte un om pe Dumnezeu.

M[AIO]
(repetă trist)

E astfel cum iubeşte un om pe Dumnezău !

SCENA 5

MAIO
(singur)

Va să zică asta e amorul ? ... Amorul ! Neci nu ştiam c-o iubesc ... Eram poet ... visam că-s înger fără amor pămîntesc ... Numai din cînd în cînd simţeam c-o iubesc cu desperare şi cu sufletul zdrobit ... cînd ştiam că ea, deşi era să fie soţia mea, dar nu mă iubeşte. Dar ce voiam eu ? Amor ? Nu. Să fiu sclavul visurilor, a capriciilor ei ... să trăiesc numai pentru că trăieşte ea ... N-aş fi cerut nimica ... neci amor, neci compătimire ... neci să cugete la mine măcar ... decît numai să-mi permită să fiu reflectul unui surîs a buzelor sale, unei raze a ochilor săi ! ... O, Mira, albă stea a miezenopţii [156], de ce-ai venit să-ntuneci viaţa mea ? ... Dar nu ! ... Din acest amor chiar eu trebuie să fac un sacrificiu mai mult !... De-ar fi Vodă amicul [157], fratele meu numai, nu i-aş face neci-odată ... Dar trist şi turbure cum e [158], el turbură soartea Moldovei ! Numai un remediu este şi acela e omorul inimei mele ... O, mă voi arunca la picioarele ei ... voi încungiura cu braţele mele genunchii şi voi ruga-o să fie *ea* geniul Moldovei, îngerul [159] de pază al ţării, Doamna ei. Mira ! mă zdrobesc spre a mă-nalţa la tine ... îmi rup inima ce-i a ta ca s-o dau ţării. *(iese)*

[SCENA VI]

(Servitorii aduc o masă lungă şi servită, de-o aşează în avanscenă, şi pun scaune, în momentul ce în fund s-aud zgomote şi rîsuri vesele. Cînd e gata totul intră în scenă :)

ARBORE, DOMNUL, MAIO
(rîzînd trist şi silit), BOIERI TINERI

MAIO

Boieri ! luaţi loc la masă ... Jupîn portare, cred că te pot invita în numele M[ăriei] Sale de-a şedea în capul mesei. [160]

1° BOIER TÎNĂR
(încet lui Vodă)

Vă spun, M[ăria] Voastră, că bătrînii-l vor pe Petre Rareş de Domn. El le-a promis de-a-i reaşeza pe toţi în boieriile din care i-ai gonit acuma M[ăria] Ta pentru de-a ne pune pe noi în ele. Bătrînii răzvrătesc poporul.

156. *iniţial* palidă stea de Nord 157. *după* fr[atele] *şters* 158. *iniţial* cum e el 159. *după* ge[niul] *şters* 160. *urmează* Eu *şters*

69v

2° BOIER

Azi încă trebuie să-i iei toiagul portăriei, M[ăria] Ta !

ARBORE

(care i-a ochit lung și-a înțeles șoaptele lor,
avansează în scenă **dr. s.** [161] *și vorbește apăsat și uitîndu-se crunt)*

Ei vor să ia toiagul din mîna mea zbircită,
Să tipărească-o pată pe fața mea răstită.
Să cheme dar călăul cu sîngerata-i bardă
Ca fruntea cea pleșuvă de trup să o despartă,
Și cînd cu capul iesta sufletul vor tăia,
Cînd vînturile iernei prin groapă-or șuiera,
Atunci vor putea scrie pe osu-mi risipit
Că de pe fața lumei Moldova a pierit ! ...[162]

MAIO

Eu am să șed de-a dreapta M[ăriei] Sale. Sînt ca Maria cea din Evanghelie, care și-a ales partea cea bună, la picioarele lui Isus.

ARBORE
(urmează)

Să vie dar boierii cei noi, slugile linse
A unui suflet rece, a unei inimi stinse,
Și să privească-n fața leului ce espiră [163],
În faț-unui nor negru ce-n aer se răsfiră,
Vulturului [164] ce cade, a stelei ce se stinge,
A tigrului ce-nchide bătrînii ochi de sînge
Și vor vedea că-un fulger din geana lui cea albă
I-a face [165] să-nfioare din creștet pîn-în talpă !
Să vie dar, să vie ! și veșteda [166] mea față
Va fi ca arătarea a ciumei ce îngheață [167]
Și-alungă-n noaptea morții un veac de oameni pliu.
(Boierii se uită spăimîntați și stran asupra lui,
care-i fixează crunt și-apoi adaogă c-un surîs amar:)
Dar ei se tem de mine ... Ei n-or veni ... nu vin !

ȘTEF[AN]
(încet)

Chiar azi boieri, chiar astăzi ! Vă așezați la masă,
Boierii mei cei vrednici ! ... Și-n frunte-i o să șază
Portarul ot Suceava ! Tu, Maio, lîngă mine,
S-umplem cupele de-aur cercînd a trăi bine.

2262

12v

Cupare, imple-mi cupa cu-al vițel sînge roșu,
Să-mi mîngî cu ea ~
O, viața e o stîncă ce-i stearpă și uscată
Pentru un om de flăcări cu inima bogată.

161. *probabil pentru* de la dreapta la stînga 162. *întreaga replică inițial*

Ei vor să ia toiagul din pumnul meu de gheață ;
⟨Ei vor⟩ Voiesc să pui-o pată pe palida mea față.
Să cheme dar călăul cu sîngerata-i bardă
Ca fruntea mea răstită de corp să o despartă
Și, cînd cu a mea frunte și-ideea-mi va pieri,
Cînd vînturile iernei prin cruce mi-or șopti,
Atunci vor putea scrie pe ⟨corpu-mi⟩ trupu-mi risipit
Că de pe fața lumei Moldova a pierit ! ...

163. *poetul intenționa ca, după ce înlocuiește pe* espiră *cu* răsuflă, *să înlocuiască versul următor, pe care îl pune în paranteză, cu unul care să rimeze, dar n-a mai făcut-o* 164. *deasupra lui* A aquilei *pus între paranteze* 165. *inițial* Îi face 166. *deasupra lui* palida *pus între paranteze* 167. *inițial* Ea va lua ⟨aspectul⟩ privirea a ciumei ce înghcață

Beția? O, beția e-un mare, mîndru vis,
E o bacantă pală ce plînge-ntr-a ei ris,
Ce-nchină viața-i dalbă plăcerilor aurie[168],
Care sărută-n glumă și cîntă-o nebunie[169].

2254

Cupare, împle-mi cupa cu-al vieței sînge roș, 69v
Voi ca să văd într-însa toți anii mei frumoși.
O! viața e o stîncă ce-i stearpă și uscată
Pentru un om de flăcări cu inima bogată.
Beția? O, beția e-un mare, mîndru vis,
E o bacantă pală ce plînge cu suris,
Ce-nchină viața-i dalbă plăcerilor aurie,
Care sărută-n glumă și cînt-o nebunie. 70r
(beau)

1° [BOIER]

Vinu-nveselește inima omului, zice prorocul și-mpăratul David ... Ș-apoi ce-i viața fără veselie? ... Tristă-i și posomorîtă — neci n-ar mai fi să fie.

ȘT[EFAN]

2262

O, sufletu-mi e-o noapte[170] fantastică și brună 13v
Un vis fără de noimă, un cer fără de lună
Și inima e stearpă cînd capul îmi e treaz,
În ochi s-ascunde moartea, paloarea în obraz.
Nu voi să scurtez calea a morții triste, rece,
Voi să petrec cum ziua surîde și petrece
Fără ca să-și dea seama, olimpica[171] regină,
De ce petrece-n lume frumoasă și senină.
Nu știu la ce simt Vodă, nu știu de ce trăiesc,
Îmbăt suflarea-mi caldă, urăsc, visez, iubesc.
O, viața e-o amară ... e-o dulce nebunie
Ce zboară fără țintă, ce trece și nu știe[172].
Cînd moartea te trezește din visul cel plăcut
Bagi[173] prea tîrziu de seamă că viața a trecut.

2254

O, sufletu-mi e-o noapte fantastică și brună, 70r
Un vis fără de noimă, un cer fără de lună
Și inima e stearpă cînd capul îmi e treaz
În ochi s-ascunde moartea, paloarea în obraz.
Nu voi să scurtez calea a morții triste, rece,
Voi să petrec[174] cum ziua surîde și petrece,
Fără ca să-și dea seama, olimpica regină,
De ce petrece-n lume frumoasă și senină.
Nu știu la ce sînt Vodă! Nu știu de ce trăiesc,
Îmbăt suflarea-mi caldă, urăsc, visez, iubesc! *(miș[care] Arb[ore])*
O viață e-o amară ... e-o dulce nebunie
Ce zboară fără țintă, ce trece și nu știe.
Cînd moartea te trezește din visul cel plăcut
Bagi prea tîrziu de seamă că viața a trecut!

168. *inițial* plăcerilor aurii 169. *inițial* și spune nebunii 170. *inițial* O, viața e o noapte 171. *deasupra lui* sălbateca *lăsat neșters* 172. *inițial* ce trece făr' să știe 173. *deasupra lui* Vezi *șters* 174. *după* sur[id] *șters*

BOIERII

Trăiască Ştefan Vodă ! *(ciocnesc)* Mulţi ani steie-n domnie !

UNUL

Un Domn blajin şi dulce pentru noi toţi să fie.
(Arbore n-a ciocnit)

ŞT[EFAN]

Oho, priviţi ! Portarul neci vrea ca să ciocnească
Cînd cineva doreşte ca Vodă să trăiască.
Priviţi numai la dînsul, ce trist şi crunt îmi şade,
Nu vrea să ne iubească mai mult decum se cade.

MAIO

M[ăria] Ta ! fu uzul nainte de-nchinare
Să se ridice-o cupă pentru Ştefan cel Mare !

ŞT[EFAN]
(rîzînd)

Pentru Ştefan cel Mare ! Acum-am înţeles [175]
Ştefan cel Mare, bunul ! Mîndrul vostru eres,
Portare al Sucevei ! Ridicaţi dar păhar[e]
Şi beţi [176] în pomenirea Domnului celui mare.

ARBORE

Boierilor ! Se poate că nu m-aţi înţelege,
Căci voi vorbi de-un Vodă ce au murit de mult [177]
Ceea ce ştiţi din carte, urice şi poveste,
Cela ce pentru lume basmu de iarnă este,
Acel voievod mare încins de biruinţă
Din a căruia vorbe au rămas doar sentinţe,
Din viaţa cărui lumei i-au rămas numai fapte,
A cărui nume falnic l-aţi supt cu-al mumei lapte,
Cel ce pentru voi nu e decît un basmu crud
Pe acel om eu însuşi cu ochii l-am văzut.
Eu nu-s din lumea voastră, eu nu-s din timpul vost
Voi ardeţi, eu mă potol ... voi sînteţi ... eu am fost;
70v Viaţa vi-i o luncă frumoasă, cu flori vie,
Iar bătrîneţea-mi tristă e-o palidă pustie.
Cu ce durere însă citeşte-un om din lume
O carte veche, pie, fără an, fără nume,
Scrisă pe a ei margini de-a pustnicului mînă
C-o minte mai senină, c-o slovă mai bătrînă.
Cu evlavia-aceea [178] voi trebui negreşit
Să ascultaţi învăţu-mi de anii-mi limpezit.
Şi eu-s o carte veche ce Dumnezeu a scris,
De Ştefan tîlcuită cum el m-a înţeles [179]
Cînd, ca un soare mîndru cu inima de jar
Ce soarbe nori de aur din marea de amar,
El m-a-nalţat pe mine din mare, din popor,
La rîndur'le [180] măririi, la tronu-i lucitor.
10r Eu nu-s hatmanul vostru, piticilor de azi,
Voi, dintr-o mare moartă un amărît talaz.
Privesc trecutul rege — cu înstelată frunte [181],
Privesc consoţii palizi cu capete cărunte,
Zîmbindu-mi cu dulceaţă din norii din trecut.
Acei consoţi din groapă sînt oastea ce-am avut.
O, pe cînd lumea moartă era în viaţă, trează,
Şi eu zburam nainte [182], o inimă viteză,

175. *iniţial* Acuma înţeleg 176. *iniţial* Ridică un păhar / Şi-l bea *apoi* Ridicaţi dar păhar / Şi-l beţi *cu rima şi acordul nemodificate din inadvertenţă* 177. *iniţial* Căci voi vorbi de-o vreme ce au trecut de mult 178. *supraintercalat* 179. *iniţial* a înţeles 180. *după* tron[u-i] *şters* 181. *iniţial* Privesc trecutul rege — de raze falnic munte 182. *iniţial* nainte-mi

Cu steagul într-o mînă și cu acest toiag
În alta. Să trec numai al morții negru prag
Și-n lumea cealaltă eu voi vedea-o iar [183]
Oștirea mea străveche, furtuna mea de jar.

ȘT[EFAN] 70v

Vorbește dar, portare! Se poate cumcă noi
Om știi a te-nțelege. Tăceți dar din pahare
De aur. Căci portarul acuma se-nsenină *
Și ochii lui scînteie de-o magică lumină.
E suvenirea mîndră din palidul trecut
Ce-acum lucește vie în ochi-i plini de lacrimi.

ARB[ORE]

În mintea mea bătrînă, în inima pustie
Răsare gînd de aur, ca steaua ce învie
Din marea adormită și-n ceruri se înalță [184].
Trecutul e în mine și eu sînt în trecut
Precum trăiește cerul în marea ce-l respiră!
Mi-aduc aminte-acuma de un ospăț măreț
Pe care l-a dat Ștefan naintea morții sale.

În sala cu covoare, cu stîlpi de-un aur blond 23r
Și [185] înflorit cu stele pe-albastrul lui plafond,
Îngălbenit ca umbra și slab ca vechiul leu
Ședea Ștefan cel Mare [186] în falnic tronul său.
L-a lui picioare șubrezi îngenuncheat ședem.
Pe fruntea lui cea ninsă de aur diadem,
În mîna lui uscată de aur sceptru greu,
Pe umeri plete albe, barbă pe pieptul său;
Sub genele lui sure ardea suflet aprins
În două stele negre ca focul sub cenușă ce încă nu s-a stins.
Boierii lui [187], brazi falnici, deși-nvechiți de vreme,
Semnau cu zile albe de glorii și rezbele,
Zile-albe însă stinse [188], ce se uitau din noianul [189] lor
La soarele măririi [190] ce le-a lucit odată,
Cc-acum,de iarna vieței albit și înghețat,
Pe tronu-i de-aur roșu sta mut și nemișcat.
Dar în curtea Domniei fierbea, ca-n unda mării,
Inima stinsei glorii, mîndra ostime-a țării.
Cum regele pustiei din moarte stînci se scoală
Așa s-ardică Ștefan din scaunu-i de fală,
Cum luna-neacă lumea [191] cu alba ei privire,
Astfel privește Ștefan pin sală cu mărire
Ș-apoi cu graiu-i mare, dar răspicat și blînd,
Vorbea mărgăritare cu glasul [192] tremurînd.
„Boieri" — le zise Domnul — „pe tronu-mi mă usuc
Cum bradul învechește pe-o stîncă. Eu mă duc
La insula aceea scăldate-n ape sînte
Unde din arbori negri cînt sfinți cu glasuri blînde [193]
Și unde luna blîndă varsă gîndiri de aur
Pe lumea liniștită. Cum spaima-nfige-n taur [194]
A ei gheară de-aramă astfel și moartea tristă 23v
A pus mîna pe-un nume în defăimata-i listă

183. *inițial* Și-n lumea cealaltă voi vedea iar 184. *urmează două versuri șterse*

Și cum steaua privește pe luciul larg al mării
Și-n adormirea-i ⟨tristă⟩ calmă, ascunsă-ntunecoasă

șters 185. *după* Cu [stele] *șters* 186. *inițial* Sta Ștefan al Moldovei 187. *inițial* Boieri bătrîni 188. însă stinse *supra-intercalat* 189. *deasupra lui* trecut *lăsat nește*rs 190. *deasupra lui* cel falnic *șters* 191. *inițial* Cum ⟨soarele⟩ soarele aruncă 192. *deasupra lui* din buze *șters* 193. *inițial* Unde din arbori negri cînt sfinți cîntece blînde 194. *inițial* cum leu-nfige-n taur

Şi-acel nume, ce-avut-a un seamăn pe pămînt,
E numele meu. Astăzi mă simt mai slab, dar sînt,
Simt moartea amorţindu-mi cu sufletu-i de ger,
Bătaia-nceată, slabă, din inima-mi de fier.
Destul, inimă aspră, destul ai dus-o-n lume,
Destul te-ameţit glorii şi te-a înflat renume[195]
Azi, stearpă ca pustia, taci în mormîntu-ţi, taci!
Pînă ce cu mormîntu-ţi în groapă ai să zaci.
Sudoarea morţii este acea aiasmă sîntă
Ce miruieşte fruntea cînd sufletul s-avîntă
Spre-a nu se mai întoarce. Azi mirul ei încet
Se strecoră pe frunte-mi ş-un cuget de profet;
Răsare un luceafăr de aur şi lumină
În sufletu-mi ca noaptea, în inima-mi bătrînă,
Şi cartea ce acuma la ochii-mi s-a deschis
Mi-arată că în lume fui umbra unui vis.
Venit-am eu în lume cînd nouri groşi şi ceaţă
Îngreunau văzduhul cu neagra lor viaţă,
Dar am trecut prin lume un tunet falnic, sînt,
Şi-am curăţit[196] deodată şi ceruri şi pămînt.
Dar azi, în umbra morţii, din viaţa mea apusă
S-arată-un geniu palid, s-arată o stea dusă,
E geniul Moldovei acel cernit[197] de dor,
E steaua ce lumină pe ţară şi popor.
Prin nouri sparţi, prin umbra a oamenilor cari
Frămîntă lumea-ntreagă în visele lor [mari][198],
Eu văd o stîncă albă, o stîncă de argint
Lucind prin veacuri negre, prin moarte mări lucind,
Lucind peste morminte cu faţa ei senină
Şi văd că-n lumea asta fui umbra-i de lumină.
Acea sublimă stîncă ce stă cu capu-n cer
E românimea toată ... e visul meu de fier
Ce l-am visat o viaţă făr' să-l pot ridica[199].
Azi sufletu-mi înceată, viaţa mea se stinge[200],
Dar las-o moştenire ce-am scris-o cu-al meu sînge,
Las românimei toate grozavul, frumos vis
Ca-n fruntea lumei albe[201] etern să steie scris[202].

70v

〈În sala cu covoare, cu stîlpi de-un aur blond[203]
Şi înflorit cu stele pe-albastrul lui plafond,〉
Îngălbenit ca raza şi slab ca vechiul leu
Stătea Ştefan cel Mare în falnic tronul [său].
L-a lui picioare şubrezi îngenuncheat şedem.
〈Pe fruntea lui cea ninsă de aur diadem,〉
În mîna lui uscată de aur sceptru greu,
Pe umeri plete albe, barbă pe pieptul său;
Sub genele lui sure ardea suflet aprins
În două stele negre de-un foc încă nestins.
〈Boierii lui, brazi falnici, deşi-nvechiţi de vreme,
Erau ca zile albe de glorii şi rezbele,
Zili albe însă stinse ce, din trecutul lor,
Priveau la acel soare ce le-a lucit cu dor,〉
71r Ce-acum, de iarna vieţei albit şi îngheţat,

195. *iniţial* Destul ai avut glorii şi te-a înflat renume 196. *deasupra lui* luminat *lăsat neşters* 197. acel cernit *deasupra lui* cel înginat *lăsat neşters* 198. *în ms.* Frămîntă lumea tristă în visurile lor 199. *deasupra lui* împlini *şters* 200. *iniţial* Azi sufletu-mi înceată, se stinge viaţ[a mea] 201. *iniţial* Ca-n fruntea ei senină 202. *ultimele două versuri iniţial*

Las visul meu cel mare la toată românimea
Ca să-l viseze vecinic

203. *poetul a şters versurile puse aici între paranteze unghiulare, dar nu le-a înlocuit, lăsînd astfel pasaje carente de sensuri şi rime*

〈Pe tronu-i de-aur roșu sta mut și nemișcat.
Dar în curtea Domniei fierbea, ca-n unda mării,
Inima stinsei glorii, mîndra oștime-a țării.
Cum regele pustiei din moarte stînci se scoală
Așa s-ardică Ștefan din scaunu-i de fală,〉
Cum luna-neacă lumea cu alba ei privire
Astfel privește Ștefan pin sală cu mărire
〈Ș-apoi cu graiu-i mare, dar răspicat și blînd,
Vorbea mărgăritare cu glasul tremurînd.
„Boieri" — le zise Domnul — „pe tronu-mi mă usuc
Cum bradul învechește pe-o stîncă. Eu mă duc
La insula aceea scăldată-n ape sînte
Unde din arbori negri cînt sfinți cu glasuri blînde [204]〉
Și unde luna-i soare, vărsînd gîndiri de aur
Pe lumea liniștită. Cum spaima-nfige-n taur
A ei gheară d-aramă astfel și moartea tristă
A pus mîna pe-un nume în defăimata-i listă
Și-acel nume, ce-avut-a un seamăn pe pămînt,
E numele meu. Astăzi mă simt mai slab, mai sfînt.
Simt moartea amorțindu-mi cu sufletu-i de ger
Bătaia-nceată, slabă [205], din inima-mi de fier.
Destul, inimă aspră, destul ai dus-o-n lume,
Destul te-amețit glorii și te-[a] îmflat renume,
Azi, stearpă ca pustia, taci în mormîntu-ți, taci
Pînă ce cu mormîntu-ți în groapă ai să zaci!
Sudoarea morții este acea aiazmă sîntă
Ce miruiește fruntea cînd sufletul s-avîntă
Spre-a nu se mai întoarce. Azi mirul ei încet
Se strecură pe frunte-mi și-un cuget de profet;
Răsare un luceafăr de aur și lumină
În sufletu-mi ca noaptea, în inima-mi bătrînă,
Și cartea ce acuma la ochii-mi s-a deschis
Mi-arată că în lume fui umbra unui vis.
Venit-am eu în lume cînd nouri groși și ceață
Îngreunau văzduhul cu neagra lor viață,
Dar am trecut prin lume, un tunet falnic, sînt,
Și-am curățit [206] dodată și ceruri și pămînt.
Dar azi, în umbra morții, din viața mea apusă
S-arat-un geniu palid, s-arată o stea dusă,
E geniul Moldovei acel cernit de dor, *71v*
E steaua ce lumină pe țară și popor.
Prin nouri sparți, prin umbra a oamenilor cari
Frămîntă lumea-ntreagă în visele lor mari,
Eu văd o stîncă albă, o stîncă de argint
Lucind pin veacuri negre, pin moarte mări lucind,
Lucind peste morminte cu fața ei senină
Și văd că-n lumea asta fui umbra-i de lumină.
Acea sublimă [stîncă][207] ce stă cu capu-n cer
E-unirea românimei ... E visul meu de fier
Ce l-am visat o viață făr' să-l pot ridica.
Azi sufletu-mi înceată și ochiul meu se stinge [208],
Dar las o moștenire ce-am scris-o cu-al meu sînge,
Las românimei toate grozavul frumos vis
Ca-n fruntea ei senină etern să steie scris!"
Ridic cupa de aur în sînta pomenire
Celui ce priceput-a înalta lui menire!

204. *o încercare nedusă la capăt de a modifica hemistihul în* cînt îngeri [cînturi] blînde *sau* cînt îngeri cu [voci] blînde 205. *inițial* Bătaia calmă, lină 206. *urmează* limpezit *eliminat prin punerea în paranteză* 207. *cf. versiunea anterioară de pe* **23v** 208. *în text figurează, neanulată grafic și versiunea anterioară a acestui vers* Azi sufletu-mi înceată, se stinge viața mea; *cf. și versiunile de pe* **23v**

ȘT[EFAN]

E ! ... nu cumva vei zice ... că eu n-o-am înțeles.

Lăsați boieri ! ... Bătrînii așa sînt ! Sînt eu de vină cumcă lumea nu mai e cum a fost, o s-o ridic eu cu umărul ? Vin, cupare ! ... Cînd lumea e mai veselă atunci portarul meu se scoală și-i învenină inima cu aducere-aminte a unor timpi ce nu mai vin, căci nu mai pot veni ! De ce ? Vin, cupare ! ... *(pe jumătate beat)* Ș-apoi de ce să cuget trist, de ce să schimb frumosul vis al beției cu cugetarea cea rece și posomorîtă despre aieve ? ... Din contra ... îmi place să visez, căci lumea-i vis ! Armele — deșertăciune ! ... Iubirea — deșertăciune ! ... Lumea — deșertăciune ! ... E bine să fim deșerți ca gîndirile unui amant și nențeleși ca suspinele unei fete ce nu știe de ce suspină ! ... Și ce-i beția alta ?

2262

13v

O nebunie zveltă, frumoasă, ginditoare,
Un cîntec fără arpă [209], o rază fără soare,
Amor cu umbre blînde, vis dulce fără somn [210]
Al minții noastre-orbite înveselitul Domn [211].
Un murmură fără ape [212], un miros fără flori,
Un vînt care nu bate [213] din aripe răcori
Ci stă-nvălit în noapte și-nbălsămit respiră
Precum respiră cerul din marea ce-l admiră [214].

2254

71v

O nebunie zveltă, frumoasă, gînditoare,
Un cîntec fără arpă, o rază fără soare,
Un murmur fără ape, un miros fără flori,
Un vînt care nu bate din aripe răcori
Ci stă-nvelit în noapte și-nbălsămit [respiră]
Precum respiră Eol în diafana-i liră.

MAIO

(apart)

O singură speranță mai am. Nebunia cea desfrînată s-a lățit asupra feței lui ... De-oi reuși ! Cîntecul ei !

ȘT[EFAN]

Ce-ai zis tu, Maio ?

M[AIO]

Nimic, Doamne ! Zic că visați !

ȘT[EFAN]

(beat)

2262

13v

Prin noaptea mea cea plină cu umbre de argint,
Cu gînduri zîmbitoare, cu visuri care mint,
C-un ocean de raze, cu îngeri de cristal,
Pierduți într-a lor suflet sublim și ideal,
Pin aste minuni vie ce-mi farmecă gîndirea
Ce-adorm inima-mi plină, ce-mi leagănă privirea.
Voi să aud un cîntec frumos, sublim, ceresc,
Voi să aud suspinul a arpei ce iubesc.
O, Maio, barde june ! lungi [215] visuri înfocate

209. *deasuprau lui* un *șters* 210. *inițial* Amor cu umbre palizi, un vis fără de somn 211. *ultimele două versuri sînt încadrate de două scurte linii orizontale, ca semn de eliminare (v. versiunea ulterioară)* 212. *suprainterealat* 213. *inițial* Un vînt ce nu se bate 214. *inițial* Precum trăiește Eol în diafana-i liră 215. *deasupra lui* dul[ci] *șters*

Transpoartă al meu suflet în norii de palate
Unde ginii cîntă şi visele suspin,
Unde umbrele-alintă în vînt plăcut şi lin;
Din a lor danţ fantastic, eolicul [216] prelud,
Eu glasul tău cel dulce îmi pare că-l aud.
L-aud? Or nu?

MAIO

Da, Doamne, l-auzi! Sfărmata liră ~

ŞTEFAN

2254

71v

Prin noaptea [mea] cea plină cu umbre de argint,
Cu gînduri zîmbitoare, cu visuri cari mint, *72r*
C-un ocean de raze, c-un înger de cristal,
Pierduţi într-al lor suflet sublim şi ideal,
Prin aste minuni vie ce-mi farmecă gîndirea,
Ce-adorm inima-mi plină, ce-mi leagănă privirea.
Voi să aud un cîntec frumos, sublim, ceresc,
Voi să aud suspinul a arpei ce iubesc
O, Maio! barde june! lungi visuri înfocate
Transpoartă al meu suflet în norii de palate
Unde ginii cîntă şi visele suspin,
Unde umbrele-alintă în vînt plăcut şi lin;
Din a lor danţ fantastic eolicul prelud —
Eu glasul tău cel dulce îmi pare că-l aud.
L-aud or nu?

[M[AIO]

Da, Doamne! L-auzi! Sfărmata liră [217]
Odată-ncă din visuri, din fum, din vin se-nspiră [218]
Şi-ţi cîntă furtunoasă ca marea în turbare,
Ca viscolul ce-o sapă cu brazdă lungă, mare,
Şi valurile-i rumpe şi fundu-i răscoleşte
De-n el cîntare mîndră gîndiri adînci găseşte.
Ascultă!

ŞT[EFAN]

Cîntă june cu inima nebună.
Gîndesc precum gîndeşte pe mare-o blondă lună.
(în timpul acesta doi din boieri se scoală,
se uită cu-ngrijire la Domn şi ospeţi, cari nu-i observă,
ci sînt cu toţii atenţi la)

MAIO

(care începe să cînte)

NORDICĂ

*Norul ţipă, dunii * latră,*
Marea se zvîroole-n veci
Pin scheletele de piatră
Ce-n natura cea maratră
Stau bătrîne, slabe, seci [219].

În castelul trist şi mare
Ce se-nalţă rece, sur [220],
Cu fantasticul lui mur

216. *după* din *şters* 217. *urmează un semn* T 218. *iniţial* te-nspiră 219. *iniţial*

Norul ţipă, marea latră
(Plescăind din stinci) Zvîrcolindu-se în veci
Şi scheletele de piatră
În natura cea maratră
Stau bătrîne, slabe, seci.

220. *după* şi *şters*

Printre stînci cu poala-n mare
Și cu fruntea-n cer de-azur,

În castel c-umerii-n nouri [221]
Stă-n fereastră ca un arc,
Într-a mării triste-ecouri,
Fața-n văl de gînd și nouri
Al serafilor monarc,

72v *Un monarc cu fața pală*
Și cu păr de-un aur blond,
Iar în ochiu-i vagabund [222]
Vezi lumina matinală,
Stele-albastre fără fund.

Cine-i îngerul pe maluri
Ce visează în castel
Cînd al mării vis rebel
Sfarmă lumile-i de valuri
De pămîntul eternel?

Cine-i zîna fără nume
Ce privește tot în veci
Printre stînci de pietre seci
Cum se scutură de spume
Ale mării unde reci?

Ea privește ca o lună
Dintr-un nor de piatră, sur,
Ce-o întunecă-mprejur
Cerul norii își adună
Și castelul l-înconjur [223].

[ACT V]

[SCENĂ]

2262

ȘTEFAN

5r Popor, mormînt măririi-mi, eu te urăsc popor [224],
Priviți de azi nainte cu cine mă-ncongior,
Cu fățării satane, cu oameni care-i pot
Să-i sfărăm, să-i desprețui orcînd îmi va plăcea,
Asupra ta, o idol, Domn peste capul tău,
Eu mă proclam prin singiuri de-al nopții Dumnezeu.

*

O, taur al Moldovei prin marea de-oameni vie [225]
Te văd trecînd puternic cum trece-o vijelie [226]

221. *inițial* În castel cu fruntea-n nouri 222. *modifical din* vagabond 223. *inițial*

Mai frumoasă-i decît luna
Într-un nour rupt și sur.
Ce-o întunecă-mprejur. —

Noaptea-n ceruri jalnic sună
Nori ⟨Săgetați⟩ Sfîșieți nourii tună
Norii fug se-nșir, s-adună
Norii fug și se adună
Cerul tunete adună

Rupți de șerpii de purpur.
De săgete de purpur
⟨Alungați⟩ Speriați de șerpi de purpur

întregul text al NORDICEI *este barat, pentru a fi reluat în* Cine-i? (Din drama *Steaua mării* **2259 30v—31r** v. OPERE IV 22—23) 224. *inițial* popor eu [te urăsc] 225. *inițial* prin popolul ce geme 226. *inițial* Te văd că treci cum trece. senina vijelie

Cu tunet și cu fulger pe-a undelor popor ...
Cu aripa-i munțindă [227]

*

Să pun belciug de aur în coarnele-ți de fier. 50

[ȘTEFAN]

Ce stați, mergeți, zdrobiți-l [228], ... auzi, poporul strigă
Și voi, galbene umbre, ați înghețat de frică.
E mare acest demon ... e-un munte arzător [229],
Puterea lui e-adîncă, puterea-i în popor!
Ce stați ... vedeți-l — tare, mulțimea i se-nchină
Cum noaptea intră-n noapte [230] l-a soarelui lumină
El trece mîndru, palid, bătrîn fieros *, adînc,
Cînd eu stau ca o umbră și de mînie plîng.
Privesc în jur și ce [231] văd? Văd curtizani o mie
Ce tremură ca frunza cînd trece-o vijelie,
Și într-o lume-ntreagă de oameni morți de vii
Mă zbat, fiară flămîndă ca leul în pustii.
Mergeți cu toții, umbre, acolo vă-nchinați
Unde se-nchină lumea ... Ba nu, să stați, să stați,
Am trebuință încă să știu că eu domnesc,
Și cine-o vrea să fugă să știe că-l zdrobesc.
Ce-mi folosește mie că voi pămîntu-ați lins
Cînd am călcat pe dînsul fălos și neînvins?
Ce-mi folosește mie că voi, o stinsă spuză,
Împlineați în genunche, zîmbet pe vineți buze,
Orce spuneam atuncea cînd, de popor iubit,
Treceam prin lume tînăr, mîndru, nebiruit?
Acum să văd ce poate capul cel sec și stins,
Lucia voastră limbă, gheara ce-o ați întins [232],
Acum să văd.

(privind sub fereastră)

Prin iarna neagră, adîncă, prin lumea cea răcită [233],
Tu treci, un mîndru rege, tu treci ca ziua caldă,
⟨Și vuietul lui falnic în freamătu-i te scaldă⟩
Ca soarele ce trece prin codrii înghețați
Și munții, bătrîni palizi, se desprimăvărează
Ș-aruncă-n vuiet falnic ape din stînci în a văilor cadă
Și codrii se-nfierbîntă [234], trosnind [ei se dezgheață] [235]
Și-n vuietul lor scaldă soarele cel senin [236],
Cînd eu, din a mea [237] umbră, eu sînt cel domnitor:
De azi rump lanțul veșted ce leagă de popor.

(uitîndu-se pe fereastră)

Popor ... urăsc poporul! Popor, eu te urăsc!
Iată acei ce tronu-mi îl țin și-l părtinesc.
Acum, din umbra-mi neagră în ura mea pierdut
Eu voi domni pe lume ca îngerul căzut.
Sunați, trîmbiți de moarte, loviți arme cu foc
O, taur al Moldovei, eu te zdrobesc în loc [238].

227. *urmează* (nălțindă) *și*, *sub* munțindă, *glosa* erhebend 228. *inițial* Ce stați, fugiți, prindeți-l 229. *inițial* E tare acest demon ... e glas omoritor 230. *inițial* Cum cade noapte [-n noapte] 231. *supraintercalat* 232. *ultimele două versuri inițial*

Acum să văd ce poate capul vostru cel lins,
Limba voastră cea linsă, cugetul vostru stins

233. *inițial* Prin iarna poporimei * *apoi* Prin iarna neagră, rece 234. *deasupra lui* dezgheață *lăsat nesters* 235. *în ms.* trosnind dizgheț 236. *mai sus o variantă afiliabilă versului hipermetric 664*

Și vuietul lui falnic în freamătu-i te scaldă
Te scaldă, de [te] înnecă * în ⟨cînt⟩ vuiet de-o nouă viață.
Munți ce disprămăvărează, codri ce trosnind dizgheață.

237. a mea *supraintercalat* 238. *ultimele două versuri inițial*

Sunați, trîmbiți de moarte, ⟨gon[iți] *⟩ urlați arme cu ură,
O, taur al Moldovei, te-omor c-o lovitură.

[SCENĂ]

[ȘTEFAN]

Știi tu oare, jupîne, că cu al meu cuvînt
Pot să [239] te bag de viu în pămînt?
5r C-o vorbă, c-o privire, cu o
Eu pot ... să-ți pun capul în poală?
5v O știi? Da? ... Ei bine, dar tu, jupîne, știi
Că pot să sting cu buza-mi a tale vrednicii
Și pot să tîrăsc capu-ți nainte furcei lungi,
Că pot să-ți bat spinarea pîn va crăpa în dungi,
O știi?

[BOIERUL]

O știu.

[ȘTEFAN]

Și ceea ce vouă vă pot face
Lui [240] Arbore bătrînul să nu pot să-i cășun?
De voi să-i tai [eu capul]
5r Vă pot zdrobi cu toții, răspundeți[-mi], așa-i?

TOȚI
(îngroziți)

Așa!

[ȘTEFAN]

5v De pot face acestea atuncea eu sînt Domn.
Scoală-te, vultur [241] veșted, din amorțitu-ți somn,
Scoală-te și răcnește, scoală-te și ucide,
Lasă lumea să plîngă cînd inima ta rîde.

★

5r Hahaha! Acum vie și Arbore să zică
Că eu nu sînt nepotul a lui Ștefan cel Mare,
De nu și în mărire [242], cel puțin in turbare.

TEXTE AFERENTE

1

2254

10v **ACT I**

SCENA I

BOIER INTRIG[ANT] ȘI DOMNUL [243]

Domnul se plînge că de cînd și-a pustiit sufletul cu vicii a căzut moralminte, că simte cum se smulge inima lui cea bună din el și că îngerul păzitor și-a retras aripele de asupra capului, încît capul lui e rece dar pustiu. Viața ce-l anima a fugit. El e ca demonul ce cade, dar mîndru în căderea sa — și-aduce aminte de Mira, căci Maio-i zice: „Iubește pe cineva și atunci vei fi liniștit și senin ca soarele verei".

239. *după* să-ți *șters* 240. *după* Eu să nu pot *parțial șters* 241. *deasupra lui* suflet *lăsat neșters;* veșted *este sublinial în ms.* 242. *inițial* De nu în măriri vane 243. *inițial* MAIO ȘI DOMNUL

Şi-aduce aminte de Mira, pe care nu vrea Arbore să i-o dea şi-şi desfăşoară înainte-i amorul lui angelic. Boierul, care-o iubeşte, îi spune cum să ia pe Mira cînd Arbore visează altele şi-i spune fel de fel de vorbe asupra hatmanului. Probe? „Dă-mi pînă deseară toiagul hătmăniei şi-ţi dovedesc."

SCENA 2

Masa întinsă. Vorba lui Arbore, care neliniştește pe Domnitor.

În scena întîia Ştefan exprimă simţămintele amorului ce-l simte actualminte pentru Mira, nu a celui trecut, cum e-n poezia Statua unui înger [244] — Amorul lui e arabic — E un arab fierbinte, c-un amor de foc faţă cu statua albă şi castă a unui înger de marmură.

Scena comparativă cu oglinda.

El îşi pare sieşi un demon căzut, vînăt, negru, pe care un înger ce n-a văzut decît pe D[umne]zeu nu-l poate iubi neciodată. *28v*

Scena cu oglinda. Iese cînd vin.

2
2254 *23r*

SCENA I

ŞTEFAN

3
2254 *21r*

SC[ENA] I, LUCRATĂ ÎN PROZĂ, ESTE,

4
2257 *180r*

Ştefănitză în акм I : picătura de vin s-o văd înmiit de mare şi-n ea, cu milioanele, oamenii lui?

5
2254 *23r*

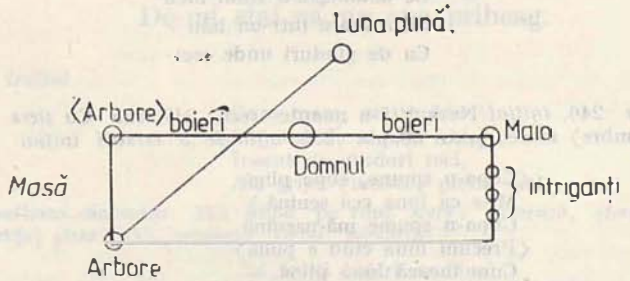

244. *poate aici trebuie asocial textul scris cu creionul pe* **2254, 25r** *şi pierdut printre proiecte şi însemnări la* **Mira** Nu-i chip-unui înger/Ci îngerul chiar

6

2254

16r *Pentru scena dintre Arbore și Ștefan*
Considerante

1. El i-a fost tată.
2. Vrea să se scape de influința lui.
3. Toți boierii bătrîni sînt dați afară, numai Arbore a rămas, fiindcă i-a fost ca tată.
4. Iubește pe Mira, ce-i este fiică.

7

2254

13v ACT IV

SC[ENA] 1

MAIO

Am văzut-o cu ochii [de] angel cu aripe de seniu — aducerea aminte o face să-noate mereu în apa-lumină ce-nundă ființa mea — inima mea dorește s-o soarbă în nemărginirile ei — și speranțele mele aleargă pe pașii umbrei fugitive.

8

2257

164r *(O masă întinsă și coprinsă de boieri)*

[ȘTEFAN]

Dragi boieri a noastră viață
E ca noaptea[245] cea cu ceață,
Care, tristă, lungă, rece,
Nesimțită fuge, trece[246],
Pasul ei — vremei robit
Și[247] văzduhul ei — cernit,
Pin' se stinge-n drumul său[248],
Vis al lumei umed, rău.
Cupa-n spume mă-nsenină
Cum revarsă luna plină
Mîndră mare de lumină
Peste lume, peste șoapte[249],
Peste stinci pierdute-n noapte[250].
Astfel cupa ce-arde-n spume
Mi-nsenină trista lume
Ce domnește-n sinul meu
Ca o mare într-un hău
Cu de ginduri unde reci

245. *deasupra lui* ziua *șters* 246. *inițial* Nesimțită-n noapte trece 247. *sub* Cu *șters* 248. *inițial* Palidă-n văzduhul său 249. *inițial* Peste ⟨umbre⟩ mare, peste noapte 250. *ultimele 5 versuri inițial*

⟨Cupa-n spume, cupa plină
Mi-e ca luna cea senină,⟩
Cupa-n spume mă-nsenină
⟨Precum luna cînd e plină⟩
Cum îneacă luna plină.
Cu doioasa ei lumină
⟨Noapte, umbre, somnuri, vis⟩
Umbrele ce zbor în noapte
Și-ntunericul cu șoapte.

D-ale grijei stînce seci [251].
Închinați, boieri, cu bine,
Să-mi scald gîndurile-n bine [252],
Închinați, boieri, mereu,
Să-nsenin sufletul meu.

Boieri mari, boieri de rînd,
Împleți cupele cîntînd [253]
Și priviți pin vinu-n spume
Tot ce vi-i mai drag pe lume.
Viața-i tristă, lungă, rece,
Nesimțită-n noapte [254] trece
Ca un vis urît și rău
Ce se strecură mereu ![255]
Trece searbăda viață,
O [256] -nnorată dimineață
Înecată-n tristă ceață.
Dar eu voi s-o luminez,
Sufletul să mi-l turbez,
Să-mbăt sufletul din mine,
Să-mi scald gîndurile-n bine,
Să strig marelui cupar :
Toarnă-mi ziuă în pahar
Să-nec inima-mi din sin,
Sufletul să-mi însenin.
Vinul e lumină vie
Care inima învie,
Ochiul arde, sînul crește,
Inima ți-o-nveselește.
A muierii negre stele
Ard în cerul [257] vieței mele,
A muierii mîndre flori
[I]mi duc inima-n fiori.
Vă văd veseli, dragi boieri [258], *164v*
. . . . . .
Numai hatmanul cel mare
Stă-mi cu capu-n [i]ntristare [259]
Și cu grija de-a spinare.
Hatmane, boier bătrîn,
Ce stai trist cu grija-n sîn ?
Lasă grija-n hătmănie [260].
Cînd îmi vii la masă mie.
Te-ai urît de hătmănit
Or nu-s bun eu de domnit
De îmi stai posomorit
Și cu ochiul trist și crunt,
Parc-ai vrea să numeri prunt
Unde-i valul mai mărunt.
Or boierii mei nu-ți plac,
Or de mine nu ți-e drag
De-mi stai ca un cuc pribeag.

251. *ultimele 3 versuri inițial*

Ca o mare, ca un hău
⟨Poporat de umbre reci,⟩
Înecat de gînduri reci,
Ale grijei ⟨umbre⟩ pietre seci.

252. *inițial* Să-mbăt sufletul din mine 253. *după* pe rînd *șters ; urmează, șters, versul* Și-nchinați întru mulți ani 254. *deasupra lui* moart[e] *șters* 255. *urmează, șterse, versurile*

Să trăiți boieri cu bine,
Voi să ~

256. *după* Ca *șters* 257. *deasupra lui* calea *șters* 258. *inițial* Vă văd veseli, boieri mari, 259. *în ms.* Stă-mi cu capu-mi-n tristare 260. *în ms.* ⟨Grija-i⟩ Lasă-n grija-n hătmănie

ARBORE

Ba boierii tăi mi-s dragi
Şi tu, Doamne, mult îmi placi,
Dar prin capul meu albit [261]
Gînd frumos au răsărit [262]
Gînd frumos, iubit, senin,
M-a făcut să-mi uit de vin.
Îmi veni, o Doamne, a minte
Cum stătea mai dinainte,
Cînd eram şi eu mai verde,
Nu ca ceasul [263] ce se pierde,
Cum stătea la masa-ntinsă,
De boieri bătrîni cuprinsă,
Ştefan Vodă Domnul Sînt,
Fără seamăn pe pămînt.
Alb ca iarna, cald ca vara,
Bun şi blînd ca primăvara,
Suflet tare ca o stîncă
Ochi afund [264], privire-adîncă
Barba lungă, fruntea ninsă
Şi-ntr-un cerc de aur prinsă.
Era noapte, era lună,
El cu capii împreună
Sta la masă-n voie bună.
Şi [265] în curtea adunărei
Îmi fierbea ca-n [266] sînul mărei
Oastea multă, oastea ţărei.
Miazănoaptea-n tuei de-aramă
De-al ei zbor da lumei seamă
Cînd din scaunu-i de fală
Ştefan marele se scoală
Şi, în mînă cupa plină,[267]
El boierilor închină;
Şi boierii se scula
Şi el astfel li zicea [268]:
Dragi boieri, viaţa-i grădină
Înflorită în lumină,
Moartea e un munte sînt
Prea departe de pămînt,
Luminat de-al lunei gînd [269]
(O insulă de cipres negru-verde,
într-un ocean cu apă tămîiată şi sîntă.)

9

2254

[ARBORE]

298v

Mira, cînt al mîngîierei [270],
Mira, înger-suflet, vis
Ce cu blîndu[l][271] tău suris
Alungi palida durere
Într-al [272] nopţii orb abis,
Tu, ce porţi a ta privire

261. *inițial* Dar ⟨vezi⟩ prin capul meu cărunt 262. *inițial* Au [răsărit gînd iubit] *apoi* Gînd iubit au răsărit 263. *deasupra lui* ziua *șters* 264. *deasupra lui* adînc *lăsat neșters* 265. *după* dar *șters* 266. -n *supra-intercalat* 267. *inițial* Și în pumn cu cupa plină 268. *inițial* Și din gură-așa zicea: 269. *ultimele 5 versuri sînt încadrate cu aceeași cerneală și, alături de ele, în stînga, se află însemnarea pe care am reprodus-o în continuare, ca aparținînd, prin simbolistica funerară (cipres), ideii din text (moartea), dar pe care am pus-o în paranteză și am culeș-o cu cursive, ca neaparținînd altfel, nici metric, nici strict contextual, versurilor care o precedă* 270. *inițial* Mira ⟨vis⟩ glas al mîngîierei 271. *în ms.* blîndu-i *deasupra lui* tristul *șters* 272. *După* Din *șters*

Peste lumea-ntunecată
Cum e steaua luminată.

★

Albe trec a tale zile,
Albe frunți de unde-a mărei.
Eu sînt stînca disperărei
Ce-și ridică fruntea-n nori,
În nori — negre griji, durere —
Pe cînd tu-mi murmuri în poale
Dulci cîntări, doine de jale [273]
Sau înveselite hori [274]
Ochii-ți ce revarsă mile
Și suflarea-ți de zambile
Pînă azi a fost a mele [275],
Dar de azi, copilă dulce [276],
Tu [277] mă lași ... tu te vei duce,
Și eu trist, singur rămîn,
Ca un cîmp [278] pustiu, bătrîn,
Fără [279] iarbă, fără floare,
Ca o ziuă fără soare,
Crivăț [280] mort ce nu mai zburdă,
Iarnă albă, tristă, surdă,
Care ninge, mereu ninge,
Pîn se-nmoaie și se stinge.

Astăzi, gingașă [281] mireasă,
Într-o albă, lungă haină,
Parcă ești o dulce taină
Ce se pierde [⌐ —]-n nori [282].
Dar astfel ești mai frumoasă,
Ești ca steaua cea senină
Ce-și înecă-a ei [283] lumină
În seninul [284] unei mări.

O, astfel pierdută-n raze,
O, icoană-a frumuseței,
Albă floare-a tinereței,
Fiica [285] mea, copilu meu [286],
Las' să-mbăt slaba-mi privire [287]
În angelica ta față,
Las' să sorb nouă viață
Din adînc, din ochiul tău,
Dulce îngere de pază,
Cu aripa ta de raze
Tu lumini orbitu-mi trai.

273. *inițial* Dulci cîntări de dor, de jale *apoi* Dulci cîntări blînde, de jale 274. *versul neterminat e precedat de încercarea anulată*

Sau lungi ritmii rizători,
Vesele dar blînde hori

ultimele 8 versuri, inclusiv încercările de mai sus sînt încadrate cu aceeași cerneală, dar nu e limpede dacă spre a fi eliminate sau nu 275. *inițial* pînă azi a mele-a fost 276. *inițial* Dar de azi, fiica mea dulce 277. *după* Tu te-i duce *șters* 278. *deasupra lui* vis *șters* 279. *după*

Ca un crivăț ce nu zburdă
Ca o iarnă [tristă, surdă]
Ca ~

anulate prin punerea între paranteze 280. *după* Ca un [crivăț] *șters* 281. *deasupra lui* tu, albă *anulat prin parantezare* 282. *inițial* ⟨Învelită⟩ Înecată-ntr-un nor alb *apoi* Ce se pierde într-un nor 283. *deasupra lui* lui *șters* 284. *inițial* seninul *apoi* al[bastrul] 285. *după* Dulce *șters și reluat mai jos* 286. *inițial* copil ceresc; *urmează, șterse, versurile*

Dulce îngere de pază
Ce lumini a mele zile

287. *inițial* Las' să-mbăt a m[ea privire]

Tu eşti ziuă, eu sînt noapte,
Tu eşti cîntec, eu sînt şoapte,
Eu sînt iarnă, tu eşti mai.

★

De la Brateş pîn-în poartă
Fetele cu cozi în flori
Întind vesel mîndre hori
299r Şi flăcăii beau la toartă
Chiuind [288] în danţul lor,
Flori şi [289] bete-n pălărie,
Cămăşi albe, feţe vii,
Doruri dulci, doruri pustii
Mestecate-n veselie,
Înecate în beţii.
Iată ziua ce-azi-întinde [290]
A ei raze pe pămînt,
Ce aduce-n sînul sînt
Viitoruri surîzînde
Pentru îngeru-mi plăpînd [291],
Pentru scumpa mea copilă,
Pentru Mira.

10
2254

299v Marea jos muge-n durere
Norul sus rumpe-a lui poală [292]
Şi prin umbra-i mormîntală
Fuge-un şerpe roş de foc
Ce izbind o stîncă piere [293]
Alungat de-un tunet falnic
Ce pin ceruri urlă [294] jalnic ...
Al pustiei trist proroc [295].

11
2254

16r Doamne, eşti mare ca cedrii Sionului şi înfricoşat ca sufletul cel turbure al furtunei.

12
2259

138v Eu voi vorbi, Pîrvule, -n Dreptate şi-mi voi înfige barda-n masa ei!
Doar n-a venit portarul al Sucevei,
Boieri! Sînt eu acum şi-ncă trăiesc
Şi voi ţinea orînduială-n casă,
În stupul [296] plin de miere al moşiei.
Pîn' va veni stăpînul ce se cade
Vă spun, boieri, eu sînt vătaf,
Eu poruncesc pîn' n-a * veni stăpînul!
Nu se răstoarn-aşa stupii * Moldovei,
Nu intră nimeni cînd nu e chemat,
N-a rămas casa fără cîni, boieri!
Un cîne sînt ... Păziţi-vă [297] ... Veghez.

288. *modifical din* Şi[uind] 289. *după* cordele *şters* 290. *inițial* ce-şi întinde 291. *inițial* Pentru-al meu [înger plăpînd] 292. *primele două versuri inițial*

Marea muge cu durere,
Norul sfîrtecă-a lui poală

293. *inițial* Ce săltînd s-alungă, piere *apoi* Ce izbind prin stîncă piere 294. *deasupra lui* cîntă *anulat prin punere în paranteză* 295. *inițial* Al ⟨pieirei⟩ ruinei surd proroc *apoi* Tristul norilor [proroc] *apoi* Tristul lumilor [proroc] 296. *după* casa *şters* 297. *deasupra lui* feriţi-vă *şters*